

Krzysztof Bąkała · Izabela Mościcka

...SŁAWĘ NAM
ZNACZONO
STWORZYĆ...

**...SŁAWĘ NAM
ZNACZONO
STWORZYĆ...**

30 MUZEUM
LAT NIEPODLEGŁOŚCI

 Mazowsze.
serce Polski

Muzeum Niepodległości jest jednostką organizacyjną
Samorządu Województwa Mazowieckiego

Krzysztof Bąkała • Izabela Mościcka

**...SŁAWĘ NAM
ZNACZONO
STWORZYĆ...**

Katalog wystawy pod redakcją
Tadeusza Skoczka

Warszawa 2020

Publikacja zrealizowana
w ramach projektu edukacyjnego
„100 na 100”
sfinansowanego przez
Samorząd Województwa Mazowieckiego

DTP
Wojciech Jelonek

Wydawnictwo:
Muzeum Niepodległości
[identyfikator 42700]
X Pawilon Cytadeli Warszawskiej
ul. Skazańców 25, 01-532 Warszawa
historia@muzeumniepodleglosci.art.pl

ISBN 978-83-66640-27-6

Świt odradzającej się niepodległości zastał Polskę zrujnowaną wynikiem przetaczających się frontów I wojny światowej. Scalenia nie ułatwiał zarysowany trójpodział mentalności wyrażający się galicyjskim parlamentaryzmem, wypracowanym w zaborze pruskim stosowaniem instrumentów prawnych oraz dominującym w zaborze rosyjskim zamiłowaniem do konspiracji i otwartej konfrontacji.

Ostateczny kształt niepodległej determinowały plebiscyty na Śląsku oraz Warmii i Mazurach, a także ustalenia ładu ryskiego dotyczące wschodnich rubieży, ostatecznie zaakceptowane przez zachodnich decydentów dopiero 14 marca 1923 roku.

Okres dwudziestolecia targany był z jednej strony skrajnym radykalizmem komunizujących organizacji mających na celu przyłączenie Polski jako jednej z republik do Kraju Rad, terrorystycznej działalności ukraińskich nacjonalistów, strajków i wystąpień robotników oraz chłopów, z drugiej zaś strony doszło do zamachu na prezydenta RP, przewrotu majowego i Berezki Kartuskiej.

Pomimo wszystkich tych sprzeczności następował rozwój we wszystkich dziedzinach życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Powstanie COP, budowa portu w Gdyni, obfitość twórczości literackiej i artystycznej, to zaledwie kilka przykładów. Należy podkreślić, iż w okresie tym ukształtowało się społeczeństwo nazwane później Pokoleniem Kolumbów. Iskrzył się też sen o potędze gwałtownie przerwany bombami.

Fotografia Stanisława Progulskiego przedstawiająca wizerunek motyla zapylającego kwiat ostu w sposób alegoryczny obrazuje ten okres i stała się motywem przewodnim wystawy, na której starano się zaprezentować ogólne, często drugoplanowe, tło życia codziennego pokolenia dwudziestolecia międzywojennego.

Równie symboliczne są słowa będące tytułem wystawy – „Sławę nam znaczone stworzyć”, pochodzące z wiersza Czesława Miłosza „O książce”.

Stanisław, Michał Progulski (1874-1941)
Motyl na kwiatach ostu, 1925-1939
fotografia, papier, 21,5 x 23,5 cm
nr inw. F-11368

Międzywojenna Polska była krajem rolniczym o niskiej intensywności produkcyjnej. Na wsiach panowało przeludnienie. Rodziło to pilną potrzebę zrównoważenia produkcji rolnej z przemysłową. W szczególny sposób powiodło się to w budowanym w latach 1936-39 Centralnym Okręgu Przemysłowym. Jego teren zamieszkiwało blisko 6 mln osób, wśród których 80% stanowili właśnie ubodzy mieszkańcy wsi, którzy po odbyciu odpowiednich przeszkoleń mieli szansę na szybkie podjęcie pracy w przemyśle. Prawdą jest, iż budowa COP, będąca wizjonerską koncepcją Eugeniusza Kwiatkowskiego, należy do najśmielszych w historii Polski.

Jednakże od początku tworzenia Niepodległej jednym z najistotniejszych fundamentów jej gospodarczego bytu był Górny Śląsk. Ślązacy w obronie polskości trzykrotnie zmuszeni byli chwycić za broń. Ostateczny kształt granicy z Niemcami ustalony został dopiero w marcu 1921 r. w wyniku plebiscytu. Choć większość górnośląskiego terytorium przyznano Niemcom, to w polskich granicach znalazła się większość zakładów przemysłowych. I tak z 82 istniejących kopalń w granicach Rzeczypospolitej znalazło się ich 63. Z pośród 14 stalowni przypadło 9, a z 37 wielkich pieców po stronie polskiej pozostały 22. Ten stan rzeczy dał asumpt do intensywnego rozwoju wszelkich dziedzin życia gospodarczego. Wystarczy przypomnieć, iż za zamówione w stocznjach włoskich statki MS Piłsudski oraz MS Batory Polska zapłaciła pięcioletnimi dostawami węgla. Inny przykład stanowi konieczność budowy liczącej 552 km magistrali węglowej (z czego nowo wybudowanych zostało 458 km), łączącej Górny Śląsk z portem w Gdyni z pominięciem Wolnego Miasta Gdańska Budowano ją w latach 1926 - 33 i była największą i najnowocześniejszą inwestycją transportową w II RP. Wyliczono, iż jej wybudowanie pozwoli na zaoszczędzenie kopalniom kosztów transportu o ok. 70 mln rocznie.

Było to o tyle istotne, iż udział wydobycia węgla w ogólnym eksporcie kraju stanowił blisko 15%.

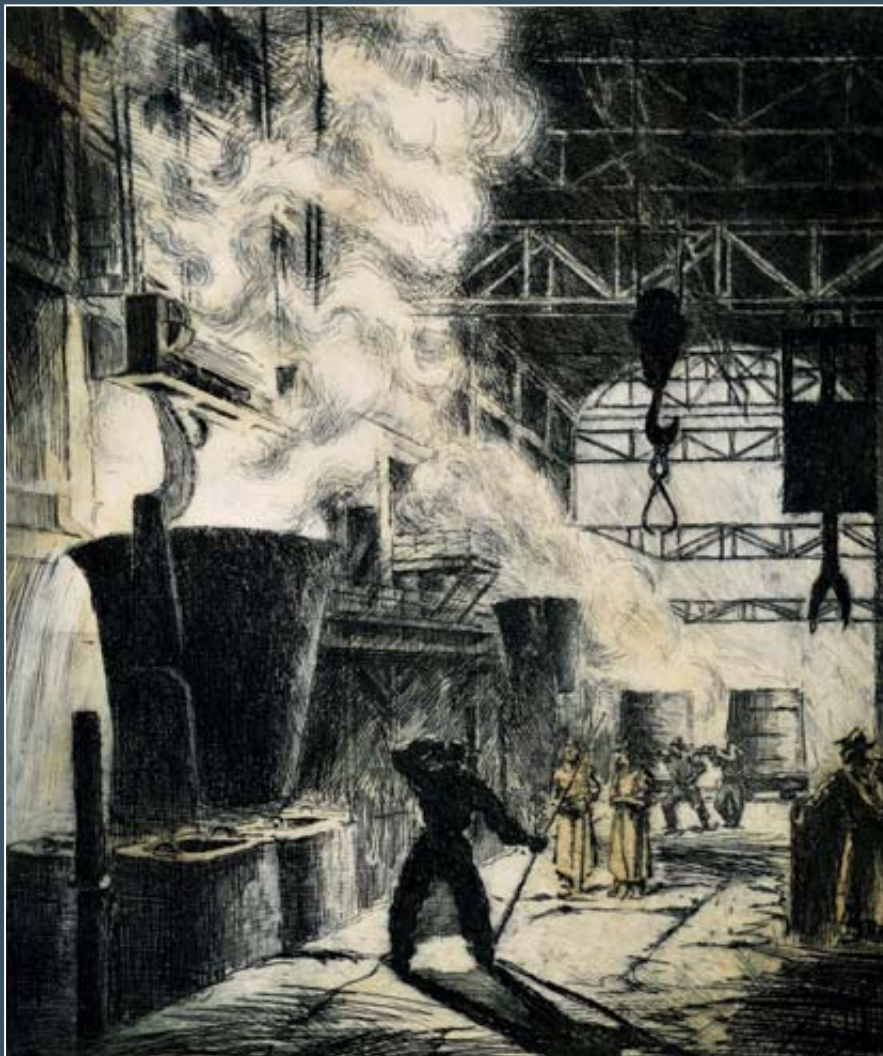

Władysław Zakrzewski (1903-1944)

Zmiana szychty, 1936

akwaforta, papier, 21 x 30 cm

nr inw. Gr.1193

Władysław Zakrzewski (1903-1944)
Piece martenowskie, 1936
akwaforta, papier, 29,5 x 25 cm
nr inw. Gr.1132

Bronisław Wojciech Linke (1906-1962)
Wlewnice z cyklu „**Śląsk**”, 1937
akwarela, gwasz, ołówek,
papier, 69,7 x 36,8 cm
nr inw. Gr. 2028

Bronisław Wojciech Linke (1906-1962)

Wiadukt, ok. 1935

akwarela, gwasz, tusz, ołówek, papier, 54 x 44,7 cm

nr inv. Gr. 2044

Bronisław Wojciech Linke (1906-1962)

Serce z cyklu „Śląsk”, 1937

akwarela, gwasz, ołówek, papier, 57 x 76,8 cm

nr inw. Gr. 2070

Naczelna Komenda Wojsk
Powstańczych na Górnym Śląsku
**Krzyż na Śląskiej Wstędze
Waleczności i Zasługi, 1919**
brąz, 4 x 4 cm
nr inw. E13246

Naczelna Komenda Wojsk
Powstańczych na Górnym Śląsku
**Krzyż na Śląskiej Wstędze
Waleczności i Zasługi, 1931**
brąz, 3,3 x 3,3 cm
nr inw. E14253

Czapka Związku Powstańców Śląskich,
która należała do Władysława Zycha, 1921
gabarydyna, sukno, adamaszek, skóra, metal
nr inw. E14249

Jan Raszka (1871-1945)
Medal pamiątkowy
„Obrońcom Śląska”, 1919
brąz, śr. 4,4 cm
nr inw. E3319

Autor nieznanym
Znaczek – żeton upamiętniający
III Powstanie Śląskie, 1921
mosiądz, śr. 2,2 cm
nr inw. E13390

Jan Raszka (1871-1945)
Znaczek pamiątkowy
wydany z okazji plebiscytu
„Plebiscyt Orawa – Spisz – Śląsk”, 1920
mosiądz, 3,4 x 3,4 cm
nr inw. E13397

Polski Komisariat Plebiscytowy
Odznaka „Śląsk nasz.
Tak nam dopomóż Bóg”, 1921
aluminium, śr. 1,25 cm
nr inw. E16803

Autor nieznany
Wkroczenie wojsk polskich
do Katowic 22.VI. 1922.
Defilada czołgów, którą przyjmuje
gen. Stanisław Szeptycki, 1922
fotografia, papier, 17 x 12 cm
nr inw. F-5601

Autor nieznany
Wkroczenie wojsk polskich
do Katowic 22.VI. 1922.
Wiec na rynku, 1922
fotografia, papier, 8,7 x 13,7 cm
nr inw. F-4882

Autor nieznany
Młodzież szkolna na defiladzie
w Katowicach, 1922
fotografia, papier, 8,7 x 13,7 cm
nr inw. F-4879

Autor nieznany
Uczestniczki powstań śląskich.
Jadwiga Szemplińska,
Bożena Sołtysówna-Scheyerowa,
Antonina Niedbalska, 1919-1922
fotografia, papier, 14 x 8,7 cm
nr inw. F-5493

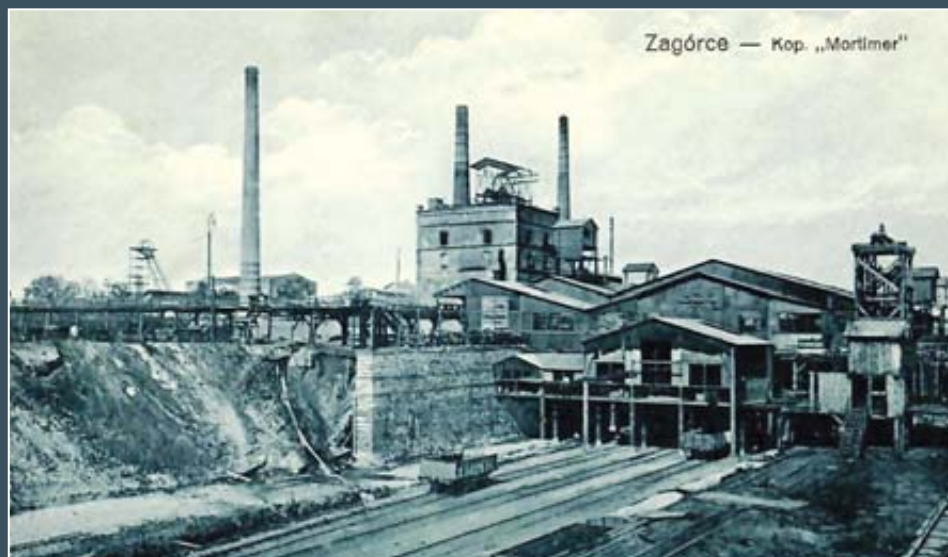

Autor nieznany
**Prezydent Stanisław
Wojciechowski w kopalni, 1923**
fotografia, papier, 12,7 x 17,7 cm
nr inw. F-5393

Autor nieznany
**Prezydent Stanisław Wojciechowski
i wicepremier Wojciech Korfanty, 1923**
fotografia, papier, 8,5 x 13,5 cm
nr inw. F-5406

Zakład Reprodukcyjny Akropol
Górny Śląsk – ładownie węgla, 1920
druk, papier, 8,6 x 13,5 cm
nr inw. P-1779

Autor nieznan
Zagórze – Kopalnia Mortimer, 1921
druk, papier, 8,67x 13,8 cm
nr inw. P-1780

Autor nieznany
Górný Śląsk – Kopalnia Ferdynand,
przed 1922
druk, papier, 8,8 x 13,9 cm
nr inw. F-2029

Ruch. Polskie Towarzystwo
Księgarni Kolejowych S.A.
Katowice. Kopalnia Ferdynanda,
przed 1936
druk, papier, 9 x 14 cm
nr inw. P-2052

Już 28 listopada 1918 r., a więc jeszcze przed rozpoczęciem rozmów o przyszłych granicach, Józef Piłsudski wydaje rozkaz o utworzeniu Marynarki Wojennej. Staje się jasnym jak żywotny dla Polski jest fakt dostępu do morza. Uzyskany zaledwie 140 km odcinek linii brzegowej stał się rzeczywistym oknem na świat.

Początkowo funkcjonowały jedynie małe porty na Helu i w Pucku gdzie 10 lutego 1920 r. (po ratyfikacji Traktatu Wersalskiego), gen. Józef Haller dokonał symbolicznych zaślubin Polski z morzem. Prawdziwym wyzwaniem stała się budowa portu w Gdyni, która w zaledwie kilkanaście lat z małej wioski (w 1921 r. liczyła 1268 mieszkańców) stała się dużym ośrodkiem miejskim, liczącym w 1939 r. 130 tyś ludności. Początkowo zamierzano wybudować jedynie port wojenny, a tylko w razie potrzeby również handlowy. Jednakże zrealizowano oba projekty. Fenomen Gdyni stanowi jeden z najjaśniejszych sukcesów II Rzeczypospolitej, a wielkim orędownikiem tej idei był Eugeniusz Kwiatkowski. Początkowo Żegluga Polska dokonywała zakupu używanych już jednostek. Trzy z nich ofiarowała księżniczka duńska i stąd od jej imienia nazwane zostały „klejnotami księżniczki Dagmary”. Jednak pierwszy okręt pływający pod polską banderą, ORP „Pomorzanin” kupił w Hamburgu za własne pieniądze Józef Unrug.

Z czasem doczekano się i rodzimych jednostek z transatlantykami „Batory” i „Piłsudski” na czele. Młodzież szkoliła się na „Darze Pomorza”, wojskowi na ORP „Iskra” oraz okrętach „Mazur”, „Wicher” i „Willa”. W chwili wybuchu II wś Marynarka wojenna dysponowała przede wszystkim 4 niszczycielami: „Błyskawica”, „Burza”, „Grom” i „Wicher”; 5 okrętami podwodnymi: „Orzeł”, „Ryś”, „Sęp”, „Wilk”, i „Żbik” oraz stawiaczem min „Gryf”.

Polska bandera docierała m.in. do obu Ameryk. W połowie lat 30. wyłoniła się szansa pozyskania przez Polskę zamorskich kolonii. Bliskie stało się przejęcie od francuzów Madagaskaru. Jednak specjalna ekspedycja, w której brał udział m.in. Arkady Fiedler, uznała iż kolonizacja tej wyspy byłaby dla Polski nieopłacalna.

Mennica Państwowa
Medal pamiątkowy
„XV. Odzyskania Morza”, 1935
brąz, śr. 3,4 cm
nr inw. E12290

Józef Aumiller (1892-1963)
Medal M/S Piłsudski, 1935
brąz, śr. 4 cm
nr inw. E13356

Liga Morska i Kolonialna
Znaczek „Liga Morska
i Kolonialna”, ok. 1930
metal, śr. 2 cm
nr inw. E15663

Liga Morska i Kolonialna
Znaczek „Liga Morska
i Kolonialna”, 1934
metal, śr. 2 cm
nr inw. E15661

Konstanty Maria Sopoćko (1903-1992)
 Jerzy Karolak (1907-1984)
 Liga Morska i Kolonialna, 1936-1938
 Rotograwiura, papier, 108 x 75 cm
 nr inw. Pl.7810

Liga Morska i Kolonialna
 Znaczek „Liga Morska
 i Kolonialna”, ok. 1934
 metal, śr. 2 cm
 nr inw. E15660

Liga Morska i Kolonialna
 Odznaka „Liga Morska
 i Kolonialna”, ok. 1930
 metal, emalia, 4 x 4,9 cm
 nr inw. E15818

Liga Morska i Kolonialna
 Odznaka „Liga Morska
 i Kolonialna”, ok. 1930
 metal, emalia, 4 x 4,9 cm
 nr inw. E15657

Autor nieznaný
Uroczystość związana z zakończeniem
budowy prowizorycznego portu
w Gdyni z udziałem Prezydenta
Stanisława Wojciechowskiego, 1923
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-15363

Autor nieznaný
Uroczystość związana z zakończeniem
budowy prowizorycznego portu w Gdyni
z udziałem Prezydenta Stanisława
Wojciechowskiego. Przemówienie Prymasa
Polski Edmunda Dalabora, 1923
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-15364

Autor nieznaný
Dworzec kolejowy w Gdyni, 1930
druk, papier, 9 x 13,7 cm
nr inw. P-2048

Autor nieznaný
Gdynia, 1931
druk, papier, 9 x 14 cm
nr inw. P-1432

Autor nieznany
Pasażerowie na pokładzie M/S Piłsudski
w drodze z Gdyni do Nowego Jorku, 1937
fotografia, papier, 9 x 16,5 cm
nr inw. F-12327

K. Borkowski
M/S Piłsudski – Msza święta
na pokładzie, 1936
druk, papier, 10,4 x 15,1 cm
nr inw. P-2919

K. Borkowski
M/S Piłsudski w porcie w Gdyni, 1936
druk, papier, 10,4 x 15,1 cm
nr inw. P-2918

Zdzisław Marcinkowski (1881-1944/1945)
Karwia, Przygotowywanie ryb
do wędzenia, ok.1935
druk, papier, 9,8 x 14,9 cm
nr inw. P-2871

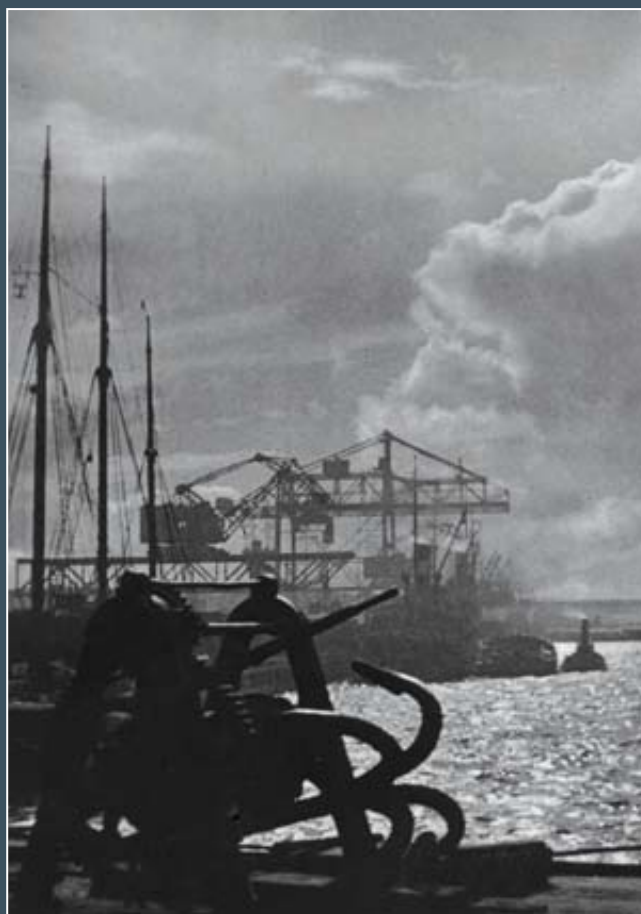

Autor nieznany
**Obchody Dni Morza i Kongres
Eucharystyczny w Gdyni, 1939**
fotografia, papier, 8,8 x 13,8 cm
nr inw. F-12445

Autor nieznany
**Święto morza w Gdyni.
Korpus oficerski 18 Pułku Ułanów
podczas Mszy Polowej, 1933**
fotografia, papier, 11,5 x 17 cm
nr inw. F-9217

Adolf Błaż
Stanisław i Florentyna Szałaśny
podczas uroczystości Święta Morza
obchodzonego w Worochcie, 1939
fotografia, papier, 8,7 x 6,2 cm
nr inw. F-11069

Bronisław Kupiec (1909-1970)
Gdynia – port, ok.1938
druk, papier, 14,6 x 10 cm
nr inw. P-1740

Bohdan Nowak
Nasza дума z cyklu „Nasze Morze”, 1930
druk, papier, 15 x 10,5 cm
nr inw. P-4305

Bohdan Nowak
Nasze wrota z cyklu „Nasze Morze”, 1930
druk, papier, 15 x 10,5 cm
nr inw. P-4399

Autor nieznany
Zniszczony podczas
kampanii wrześniowej
polski okręt wojenny, 1939
fotografia, papier, 6 x 13 cm
nr inw. F-2886

Bohdan Nowak
Nasza siła z cyklu „Nasze Morze”, 1930
druk, papier, 15 x 10,5 cm
nr inw. P-4304

W okresie dwudziestolecia międzywojennego prężnie rozwijała się polska nauka. Główne ośrodki naukowo - badawcze znajdowały się w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie. Powstałe w tym okresie Lwowska - Warszawska szkoła filozoficzna oraz Lwowska szkoła matematyczna zasłynęły w świecie. Ważnym wydarzeniem była reaktywacja Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie, której dokonano w 1919 r. Jeszcze podczas wojny polsko - bolszewickiej Naczelnik Państwa wydaje dyrektywy, które pozwoliły na rozkwit Liceum Krzemienieckiego, które stało się jedną z najzasobniejszych i najlepiej wyposażonych w środki naukowe polskich uczelni. Pełniło też ważną rolę w życiu gospodarczym Wołynia. Same tylko należące do niego nadleśnictwa zatrudniały kilkuset robotników, przede wszystkim chłopów małorolnych. Liceum było też jednym z pionierów rozwoju szkolnego sportu. Istniały tu boiska sportowe, bieżnie i skocznia narciarska, prowadzono kursy szybowcowe.

Jednakże przed młodym państwem stały inne wyzwania. Przede wszystkim walka z analfabetyzmem. Jak wskazują dane statystyczne w 1921 r. odsetek ten wyniósł 33,1%, zaś w 1931 r. zmalał do 23,1%. Problemem była też infrastruktura, np. w półmilionowej Łodzi nie było ani jednego budynku, który został wybudowany z przeznaczeniem na szkołę. Brakowało też wykwalifikowanej kadry nauczycielskiej. Doskwierał brak podręczników oraz pomocy naukowych.

Trudności te wielkim wysiłkiem państwowym i społecznym pokonywano. Tylko w zakresie siedmioklasowych szkół elementarnych z siedmioma nauczycielami ich liczba wzrosła z 1875 w roku szkolnym 1922/23 do 2617 w roku 1929/30. Liczba dzieci uczęszczających do szkół najlepiej zorganizowanych wzrosła z 869.717 w roku 1922/23 do 1 207.718 w r. 1929/30. W roku szkolnym 1929/30 przymus szkolny objął 92,3% wszystkich dzieci, podczas gdy w r. 1922/23 procent ten wynosił zaledwie 68,9.

Rozwijała się też oświata pozaszkolna zaspokajająca potrzeby kulturalne i duchowe zarówno wśród najmłodszych jak i dorosłych. Bardziej zamożnym obywatelom swoje oferty edukacyjne proponowały prywatne placówki. Powstawały liczne organizacje i towarzystwa oświatowe o zasięgu ogólnokrajowym i regionalnym. Praca oświatowa prowadzona była także wśród mniejszości narodowych, choć w wielu przypadkach ich antypaństwowa działalność wpływała na ograniczenia w swobodniejszym rozwoju.

Wiktor Gontarczyk (1882-1948)
Odznaka „Za walkę o Szkołę Polską”, 1930
emalia, srebro, 6 x 4 cm
nr inw. E8211

Ministerstwo Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego
Złoty Wawrzyn Akademicki, 1934
metal złoty, śr. 3,8 cm
nr inw. E 15988

Ministerstwo Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego
Srebrny Wawrzyn Akademicki, 1934
metal srebrzony, śr. 3,8 cm
nr inw. E 15989

Komunikat lwowski „Polacy !”, 1927
papier, druk, 28,5 x 21 cm
nr inw. U.5054

Prywatne Gimnazjum Żeńskie
Sióstr Nazaretanek we Lwowie
Znaczek szkolny, 1918-1939
emalia, brąz, 2,5 x 2,5 cm
nr inw. E 14710

Zakłady Naukowe im. Zofii
Strzałkowskiej we Lwowie
Odznaka szkolna, 1918-1939
emalia, mosiądz, 3,5 x 2,5 cm
nr inw. E 16560

Ludwik Piotr Wieleżyński (1882 - po 1945)
**Klasa III a Publicznej Szkoły
Powszechnej Żeńskiej nr 31
im. Mikołaja Reja we Lwowie**, 1924-1934
fotografia, druk, 13,2 x 18,9 cm
nr inw. F-14843

Autor nieznaný
Gabinet fizyczny
w Liceum Krzemienieckim, 1935-1939
fotografia, druk, 11,9 x 18 cm
nr inw. F-13211

Wojskowa Agencja Fotograficzna „WAF”
Gimnazjum Przemysłowe przy PZM „Ursus”.
Hala Przemysłowa - praktyki, 1930-1939
fotografia, druk, 11,6 x 16,5 cm
nr inw. F-5789

Autor nieznany
Jasełka w Gimnazjum
ss Nazaretanek we Lwowie, 1933
fotografia, druk, 11,6 x 16 cm
nr inw. F-9899

Teodozy Bahrynowicz, Bolesław Statkiewicz
Scena z przedstawienia „Ptaszek w klatce”,
Teatr Mały we Lwowie, 1927
fotografia, druk, 8,5 x 13,5 cm
nr inw. F-12305

Autor nieznaný
IV klasa Szkoły Powszechnej nr 58
przy ul. Chełmskiej w Warszawie, 1924
fotografia, druk, 8,9 x 12,1 cm
nr inw. F-6440

Autor nieznaný
Uczniowie i nauczyciele Publicznej Szkoły
Powszechnej w Paszowej, 1930-1935
fotografia, druk, 8,8 x 13,8 cm
nr inw. F-15111

Autor nieznany
Grupa dzieci z ćwiczeniówki
z nauczycielem - Krzemieniec, 1932-1938
fotografia, druk, 8,7 x 13,7 cm
nr inw. F-14430

Autor nieznany
Klasa wstępna w Humaniu, 1918-1919
fotografia, druk, 8,8 x 13,5 cm
nr inw. F-10644

Autor nieznaný
Uczennice klasy VII Szkoły im. Tadeusza
Kościuszki we Lwowie, 1932
fotografia, druk, 8,7 x 12 cm
nr inw. F-12941

Autor nieznaný
Szkoła w Zalesiu koło Głębokiego, 1932
fotografia, druk, 8,8 x 13,8 cm
nr inw. F-12309

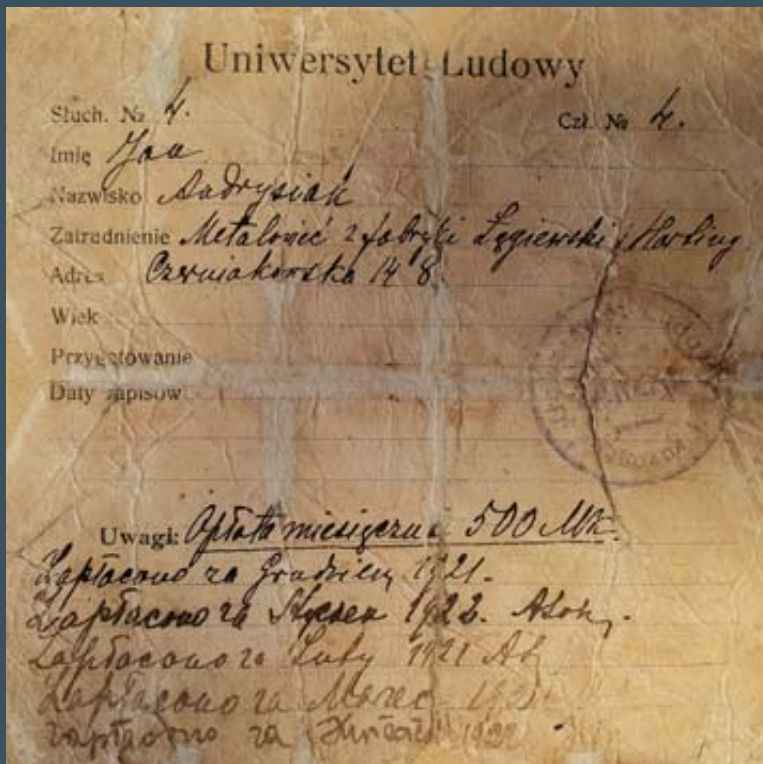

Uniwersytet Powiśla

Matrykuła Uniwersytetu Powiśla w Warszawie Jana Andrysiaka, 1925

druk, atrament, tusz, karton, 11 x 7 cm

nr inw. E 600/2

Uniwersytet Ludowy
 Legitymacja nr 4 słuchacza Uniwersytetu Ludowego
 w Warszawie Jana Andrysiaka, 1921-1925
 druk, atrament, karton, 13 x 14 cm
 nr inw. E 600/1

Komitet Organizacyjny w Warszawie
 Karta uczestnictwa Stanisława Żemisa
 na IV Ogólnopolski Zjazd Nauczycieli
 Geografii w Warszawie, 1931
 druk, atrament, tusz, karton, 8,5 x 13 cm
 nr inw. E 11416

Państwowa Komisja Egzaminująca w Warszawie
 Świadectwo nr 228 ukończenia Państwowego
 Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Warszawie przez
 Stanisława Żemisa. Rok szkolny 1928-1929, 1929
 druk, atrament, karton, 34 x 21 cm
 nr inw. E 11473

Państwowa Komisja Egzaminująca
 Wyższy Kurs Nauczycielski
 w Warszawie
 ul. Białostocka nr. 123. -
 L. 312/29.

Warszawa, dnia 28 grudnia 1929.

Przez urząd do Ognisk i Oddziałów Powiatowych
 w województwach warszawskim
 i białostockim.

WYKŁADY I KURSOWE :

Podjęty miał program nauczania i Egzaminacja Chętnych
 Nauczycieli, która się odbyła w dniach 5 i 6 stycznia 1930 r.
 Program Egzaminacji z podziałem w I-ym, a z podziałem w drugim
 terminie. Długość zajęć miała się przy ul. Białostockiej 123,
 w lokalu Bielski.

PROGRAM NAUCZANIA I-ego TERMINU EGZAMINACJI
 województwa warszawskiego i białostockiego.

Program zajęć dnia 5 stycznia 1930 r. godz. 10

1. Zapiski i powitanie gości - kol. J. Jędruski
2. Referat p. t. "Wymiar szkoły powszechnej i jej potrzeby" - kol. B. Chrząstki.
3. Wybory Komisji /kol. J. Weryfikacyjnej i Nauczycielskiej/.

Przerwa obiadowa.

Godz. 14.

4. Referat p. t. Reformy Szkoły w szkołach - kol. F. Fryza.

Przerwa.

Drugi dzień 6 stycznia 1930 r. godz. 9.

1. Obrady Komisji.
2. Godz. 14.
2. Egzaminacja z dziedziny Edukacji Wojewódzkiej i profekty
 szkoły w województwie - kol. J. Jędruski.
3. Referat p. t. "O idealnej Szkole" - kol. J. Nowicki
4. Egzaminacja Komisji, wybory i głoszenie wniosków.
5. Wolna chwila
6. Zamknięcie zajęć.

Sekretarz /-/ G. Jędruski

Przew. /-/ Jędruski

Suplikat.
 113
 Okręg Szkolny Warszawa
 PANSTWOWY WYŻSZY KURS NAUCZYCIELSKI
 - Warszawa -
 Nr. 228
 Rok szkolny 1928-29

ŚWIADECTWO

Pan *Stanisław Żemis*
 urodzony dnia *28 kwietnia 1884* w *Krowie*
 (prowincja *lubelska*) i szkoły (wzrostu) *gymn. lubelskiego*
 nauczyciel *f. H. szkoły powszechnej - Lemnański*
 w powiecie *warszawskim*
 po przedstawieniu dowodów kwalifikacji zawodowych, a mianowicie
uczestniczenia w kursach w Warszawie w 1926 roku
 oraz *1927 - letniej szkole w szkołach w ciągu lat szkolnych od 1.1.1928*
do 1.1.1929, a mianowicie w *szkole korespondencyjnej w Łomżyń-*
ku.

przebieg na Wyższym Kursie Nauczycielskim w roku 1928, uczęszczał na Kurs rok
 jeden, wykonał przepisane prace i zaliczenia oraz odwołał się do Komisji
 po raz *1929* przed Komisją Egzaminacyjną i otrzymał następujące stopnie:

Dział A. | z przedmiotu i pedagogiki i dydaktyki *dobry*
 | z wiadomości i Polityki społecznej *dobry*

Wpł. W. S. S. Świad. do powiatu
 Warszawa, dnia 28 grudnia 1929.

123

Pismo okólne do Ognisk i Oddziałów Powiatowych
 Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych
 województw warszawskiego i białostockiego, 1929
 papier, druk, 35x 22 cm
 nr inw. E11480

PROJEKT PRELIMARZA BUDŻETOWEGO NA R. 1931-32

Podstawa do ustalania tego preliminarza jest liczba szkółek i wpływów oraz wydatki roku 1929 — pierwotnego planu na rok 1930.

Liczba szkółek przyjęta są 85.000. Planowi 87% — 93 %, 30% wkładki niepodległości 13.000 złi przynosiła się odsetki na fundusz budowy „Dziew. Związkowego” w Warszawie, — drugie 30% na potrzeby organizacyjne. Preliminarz szczegółowy obliczenia 3 drugą część.

Kalkulacja przedstawia się w następujący:

85.000 szkółek	1.300 zł.	12 min.
2 tony 15% = 114.000	—	750.000 zł.
Rok 1929 przedstawia się w opłatach i obrotach:		
30% władcy wpływy 720.000,00 zł.		
Na te rok i rok i kalkulek, wzięty oszacowania, poprawnie się na rok 1931-32 następujący podział wpływów na potrzeby zwyczajne:		
Wzrost, które przedstawia w porównaniu z 1929-30.		
	1929-30	1931-32
„Dzień Niezależności”	27%	30%
Całkowicie		
„Polskie Archiwum Paryż.”		
„Szkoly Łazare i Szkoły”	25%	25%
„Mach Polakowski”		
„Wzrost i Związek”		
Wzrost, Polak i Szkola Kasi. N.	2%	2%
Szkola Szkole. Specjaln.	6,5%	6,5%
Wydział społeczno - oświatowy	3%	3%
Administracja	30%	30%
Zarząd i biuro	4%	4%
Organiz. (dla Komisji)	18%	12%
Fundusz Ochrony Pracy	4%	3%
Samopomoc Leśnicza	1%	4%
Fundusz Drogowy	1%	1%
Fundusz Wzrost i Szkoły	4%	4%
Fundusz Kółek Leśniczych	1%	2%
Fundusz Inwestycyjny - budowa		
wzrost	3%	8%
Związek. Fund. Polimortar	7%	nie było

Preliminarz 114.000 — 750.000 zł. wpływów zwyczajnych — ma być latem obrotu. A otrzyma kilka tysięcy polimortaru w trybach.

Wpływy dodatkowych — jako ogólnych, ewentualnych obrotu na przez społeczno obrotu nie podjęto jako potrzeb biurowych zwyczajnych, zalety od różnych obrotu.

Dochody z samopomocy uwzględnia się w kalkulek w ten sposób, że 25% z budżetu potrzeb, aby je otrzymał w statystycznym.

Budżet Związkowego Fundusz Polimortaru powstały, według uchwały Wydział Wykonawczy, w ten sposób, że proponuje się, aby 25% z wkładki przynosił jeszcze na rok od 10 zł. z grupy 30. Istota Opłata sama uchwały Zjazdu Delegatów wpłacony na potrzeby Oddziału Powiatowych. Oddziały otrzymały w roku 1931-32 — 30 zł. z 10 zł. przynosiły Opłata wprost do Kasy Związku Gł., 1. i po 3 zł. 60 zł. od szkółek.

Zarząd Główny na podstawie w dniu 20 maja l. s. stał na tem, że stowarzyszenia a samopomoc, około 10 zł. ustalono na Związkowy Fundusz Polimortaru wpłacać obrotu, by się potrzebnie zbliżyć przynosił do Opłata wgl. Oddział powiatowy Zjazd delegatów rozstrzygnie by sama.

Związkowy Fundusz Polimortaru otrzymały w ten sposób około 90 — 100.000 zł. wzięcia, a tego wpłacony obrotu przynosił po zmniejszeniu obrotu w wzięcia, ustalony w związku do roku ogólny z potrzeb obrotu Związku.

Z obrotu przynosił się Związek Związkowego Samopomocy Pol. Szkół budowa z samopomocy Leśnicza, na ma potrzeb na Zjazd Delegatów w lipcu l. s. — w preliminarzu według ogólna kwota wpływów zwyczajnych tego Związku, które po obrotu na wydatki obrotu i ogólny. Szkół Niezależności Szkół Bractwa i jej wydawnictwa system przynosił rozliczenie na samopomocy wpłaca budowa.

Związek Nauczycielstwa Szkół Powszechnych
Projekt preliminarza budżetowego na rok 1931-1932, 1930
druk, papier, 29 x 20 cm
nr inw. E 11484

Towarzystwo Szkoły Białoruskiej w Wilnie
Legitymacja nr 895 Kondrata Iwaniuka, 1926
druk, atrament, karton, 14 x 10 cm
nr inw. E 1349

Okres zaborów nie przeszkodził społeczeństwu polskiemu w zainteresowaniu się kulturą fizyczną. Wręcz przeciwnie już w 1867 r. rozpoczęło swą działalność Towarzystwo Gimnastyczne SOKÓŁ będące załóżkiem wielu późniejszych klubów sportowych oraz skautingu, a następnie ZHP. Niepodległościowe hasła pozytywizmu, przeniknęły zwłaszcza do młodzieży, która chętnie włączała się w nurt organizacji związanych ze sportem, czy turystyką, pełniących częstokroć także charakter paramilitarny. W 1910 r. powstaje Związek Strzelecki będący podstawą powstania Legionów Polskich. Jeszcze wcześniej powstają pierwsze kluby piłkarskie, w tym uznany w 1938 r. za najbardziej zasłużony dla polskiego sportu klub POGOŃ LWÓW.

Równolegle rozwijały się pasje turystyczne i rekreacyjne. W drugiej połowie XIX w. za sprawą Tytusa Chałbińskiego wzrasta zainteresowanie Tatrami. W 1889 roku hr. Władysław Zamoyski zbudował podstawy utworzenia tam parku narodowego. W 1938 r. wybudowane zostały dwa bliźniacze Obserwatoria Meteorologiczne - na Kasprowym Wierchu oraz w centrum huculszczyzny na Pop Iwanie. Społeczeństwo chętnie korzysta z uzdrowisk, wśród których dużym powodzeniem cieszą się m.in. Druskienniki i Truskawiec. Nade wszystko jednak cieszyły liczące się na arenie międzynarodowej sukcesy sportowe. Lista osiągnięć jest długa. Nie sposób zapomnieć o medalistach olimpijskich ze złotymi: wszechstronnie utalentowaną Haliną Konopacką, Stanisławą Walasiewicz (zdobyła też srebro) oraz Januszem Kusocińskim na czele. Dwukrotnie – srebro i brąz – zdobyła Jadwiga Wajsówna. Wielokrotne sukcesy odniosły drużyny jeździeckie, wioślarskie, szermiercze oraz kolarskie. Wśród medalistów należy też wspomnieć Marię Kwaśniewską, Władysława Karasia i Adama Królikiewicza. A przecież to nie wszystkie osiągnięcia. Równie złotymi zgłoskami zapisały się wyczyny Jadwigi Jędrzejowskiej, czy też Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury. Ale wszystkie te sukcesy wykuwały się od podstaw, podczas podwórkowych zabaw, czy też szkolnych bądź pułkowych zawodów. Właśnie o różnorodności tych mniej znanych chcemy przypomnieć w tej części wystawy.

Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”
Odnaka Związku
Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”, 1920-1929
metal, emalia, 3,3 x 2,5 cm
nr inw. E13085

Jan Knedler
Państwowa Odnaka Sportowa
„POS”, 1930-1939
brąz, emalia, 3,2 x 2,8 cm
nr inw. E16294

Odnaka sportowa ZSSP, 1928
mosiądz, tłoczenie, 2,4 x 3 cm
nr inw. E12285

ZWIĄZEK ROBOT./STOW./SPORT.

DYPLOM

*Sow. Boski Władysław
R.K.S. Skra - Warszawa
zdożył mistrz. Robotniczej Solki
na rok 1928
w biegu na 1500 mtr.
z wynikiem 4 m. 26,4 sek.*

Szewodniczący:

[Signature]

Sekretarz:

[Signature]

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Związek Robotniczych Stowarzyszeń Sportowych w Polsce
Dyplom nadany Władysławowi Boskiemu z R.K.S. „SKRA” w Warszawie
za zdobycie mistrzostwa na rok 1928 w biegu na 1500 m, 1928
rękopis, druk, papier, 30,3 x 43,5 cm
nr inw. E10766

Medal za II miejsce w Rajdzie Grodno – Poznań
dla Brygady Kawalerii Białostok, 1929

brąz patynowany, śr. 4 cm
nr inw. E16283

Strzemię – symbol uczestnictwa
w Rajdzie Konnym Oficerów wręczony
płk. Brunonowi Romiszewskiemu, 1932

metal, 4 x 3,5 cm
nr inw. E16284

Plakieta – Nagroda Pułkownika Waraksiewicza „Hubertus”.
Bieg na przelaj – Białystok, 1927

metal, 2,3 x 5,2 cm
nr inw. E16285

Adam Nagalski
Medal za zwycięstwo
w Biegu Myśliwskim Oficerów, 1930
brąz pozłacany, śr. 3,9 cm
nr inw. E16287

Medal za I miejsce
w Mistrzostwach Polski
w Lekkiej Atletyce, 1938
tombak patynowany, śr. 3,5 cm
nr inw. E11749

List Drużyny Wioślarsko – Żeglarskiej im. B. Chrobrego
w IX Gimnazjum we Lwowie, 1930
rękopis, papier, 29 x 23 cm
nr inw. E16576

Proporzyczyk „Mistrzowski”
18 Dywizji Piechoty, 1935
materiał, haft, metal, 12,5 x 18 cm
nr inw. E17153

Autor nieznanym
**Dziewczyna na przepłotni w ogródku
jordanowskim osiedla na Kole TOR, 1937-1938**
fotografia, papier, 12 x 8 cm
nr inw. F-7545

Andrzej Progulski (1912-1941)
Na granicy Arszyca, 1933
fotografia, papier, 7,3 x 5,5 cm
nr inw. F-8896

Autor nieznany
Dziewczęta grające w siatkówkę
na boisku ogródka jordanowskiego
na osiedlu TOR na Kole, 1937-1938
fotografia, papier, 8 x 11 cm
nr inw. F-7551

Autor nieznany
Drużyna piłki nożnej MKS Łapy, 1935
fotografia, papier, 8,5 x 13,4 cm
nr inw. F-4248

Autor nieznany
Józef Tomicki przy w stroju lotnika, ok. 1914
fotografia, papier, 13,8 x 9 cm
nr inw. F-12304

Andrzej Progulski (1912-1941)
Narciarz biegowy w górskim pejzażu, 1930-1939
fotografia, papier, 11,5 x 8,3cm
nr inw. F-8905

Andrzej Progulski (1912-1941)
Dwaj narciarze
na szczycie góry, 1930-1939
fotografia, papier, 8,6 x 14 cm
nr inw. F-8901

Autor nieznany
Grupa zawodników
przed startem o Narciarskie
Mistrzostwo Lwowa, 1923
fotografia, papier, 9,6 x 14,2 cm
nr inw. F-4232

Autor nieznany
Wacław Angielczyk – kolarz RKS „Skra” i działacz
klubowy Ferdynand Grzesik powieszony przez Niemców
jako jeden z „Pięćdziesięciu” X 1942 r., 1930-1939
fotografia, papier, 13,9 x 8,8 cm
nr inw. F-6895

Edward Hartwig (1909-2003)
Członkowie Sekcji Bokserskiej
Robotniczego Klubu Sportowego, 1927
fotografia, papier, 13,7 x 8,8 cm
nr inw. F-6884

Andrzej Progulski (1912-1941)
Kajakarz na Czeremoszu, 1930-1939
fotografia, papier, 8,2 x 12,5 cm
nr inw. F-8891

Tadeusz Mroczek
Spływ kajakowy – Harcerze 7 Lwowskiej
Drużyny Harcerskiej, 1930-1939
fotografia, papier, 15,5 x 22,8 cm
nr inw. F-11190

M. Jędryk
Morszyn-Zdrój – park, 1936
druk, papier, 8,6 x 13,4 cm
nr inw. P-3029

Autor nieznaný
Kurs Przewodniczek Gier Sportowych, 1934
fotografia, papier, 8,9 x 14 cm
nr inw. F-6892

Autor nieznaný
Członkowie Robotniczych Klubów
Sportowych ćwiczą pod kierownictwem
Władysława Boskiego, 1933
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-4239

Autor nieznaný
Mistrzostwa Wojska Polskiego, członek
drużyny 3 Pułku Strzelców Konnych, 1932
fotografia, papier, 13 x 18 cm
nr inw. F-9262

E. Krasnodębski
Obóz harcerski w Skolem, 1930-1939
fotografia, papier, 6,5 x 6 cm
nr inw. F-10750

Autor nieznany
Harcerstwo w Liceum Krzemienieckim – letni obóz w Malinowie
Skok z trampoliny Kazimierza Żbikowskiego, 1931
fotografia, papier, 6 x 5 cm
nr inw. F-13669

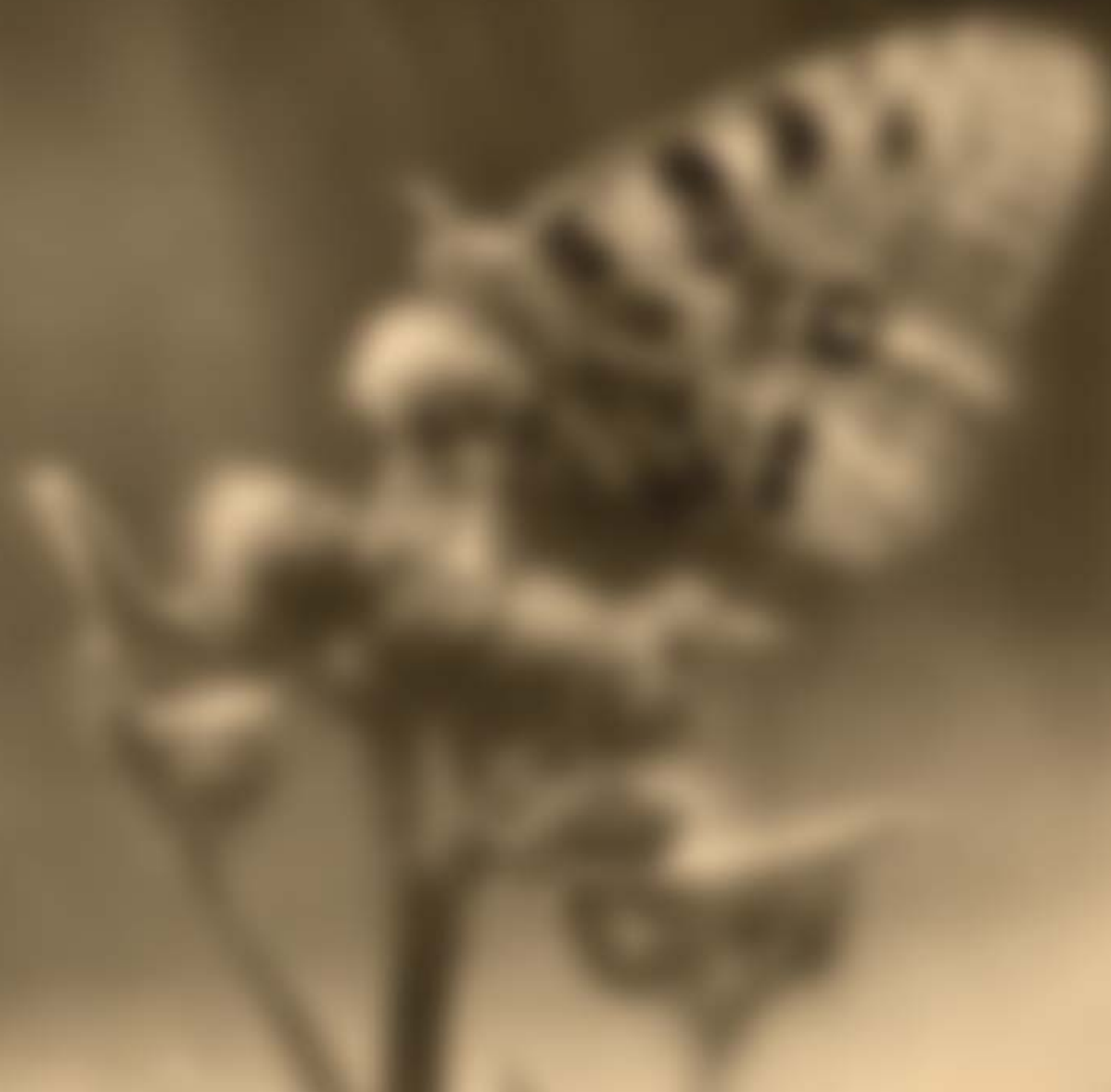
Anna Wieczorek
Zaleszczyki – plaża nad Dniestrem, 1935
druk, papier, 9 x 13,9 cm
nr inw. P-3028

Autor nieznan
Truskawiec – Pomianki – plaża, 1938
druk, papier, 9 x 14 cm
nr inw. P-3284

Czesław Sulikowski
Grupa dziewcząt na Górze Piaskowej
– Na górę wspina się Krystyna Kurzejówna, w białej sukience
– Wanda Sułkowska, pozostałe dziewczęta – uczennice gimnazjum de Notre Dame w Krzemieńcu, 1939
fotografia, druk, 9,9 x 7,9 cm
nr inw. F-14801

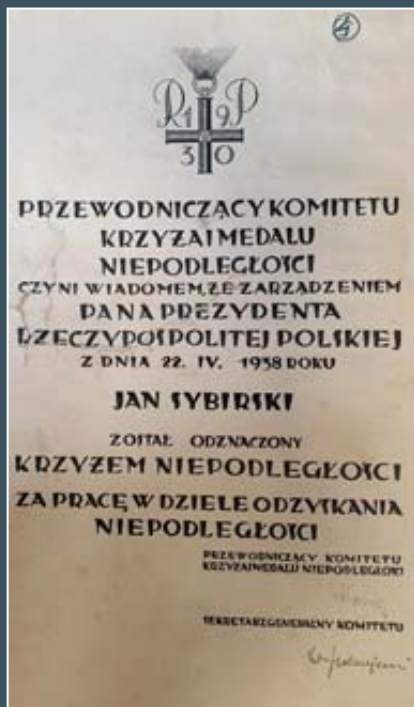
Szczególnym przykładem patriotycznego wychowania młodego pokolenia był kultowy wręcz stosunek państwa do weteranów powstania styczniowego, uważanych powszechnie za duchowych ojców odradzającego się Wojska Polskiego.

Już 2 sierpnia 1919 roku weteranom i wdowom po powstańcach przyznano prawo do pobierania emerytury. Pierwsza rejestracja wykazała 4 500 żyjących uczestników powstania i 1 300 wdów po powstańcach. Specjalna komisja przyznała prawa weteranów 3 644 żyjącym uczestnikom powstania. Wszyscy otrzymali honorowy stopień podporucznika. W marcu 1920 roku przyznano byłym powstańcom prawo do noszenia specjalnego munduru nawiązującego swym wyglądem do wskazówek zawartych w instrukcji powstańczej z roku 1863. Zaś w roku 1922 zapadły decyzje dotyczące elementów umundurowania. Mundur wyróżniał weteranów na uroczystościach patriotycznych oraz w tłumie ulicznym. Honory oddawano im począwszy od zucha po oficera.

29 października 1930 r. Prezydent RP Ignacy Mościcki wydał rozporządzenie o ustanowieniu trzech odznaczeń wojskowych, były to: Krzyż Niepodległości z Mieczami, Krzyż Niepodległości i Medal Niepodległości, stanowiące wysokie wyróżnienia. Krzyż w kolejności orderów i odznaczeń polskich zajmował miejsce przed orderem Odrodzenia Polski 4 kl., natomiast Medal przed srebrnym Krzyżem Zasługi. Powołano komisje środowiskowe, które miały przygotować kompletne zestawienia osób godnych tych odznaczeń, w którym znalazło się 421 weteranów powstania (w tym kilkuset pośmiertnie).

Oczywiście powszechnym szacunkiem otaczani też byli kombatanci należący do innych organizacji wojskowych. Odbywały się liczne zjazdy i rocznicowe uroczystości. Kombatanci często odbywali spotkania z młodzieżą, wpajając jej miłość do Niepodległej.

Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości
**Dyplom nadania Krzyża Niepodległości
Janowi Sybirskiemu, 1938**
tuszu, druk, 35,6 x 21 cm
nr inw. E12299

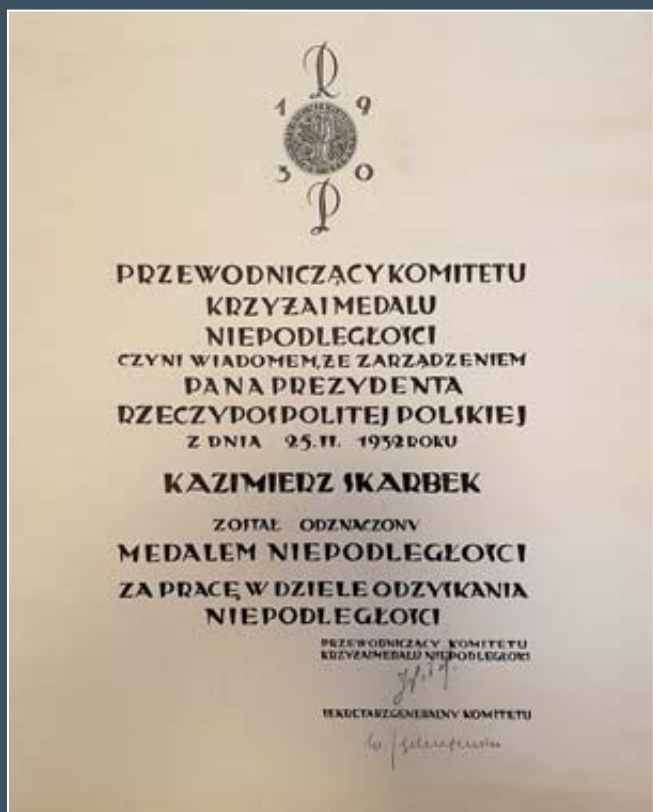
Mieczysław Kotarbiński (1890-1943),
pracownia Wiktora Gontarczyka
**Krzyż Niepodległości
nadany Michałowi Ostrowskiemu, 1930**
metal emaliowany, 3,8 x 3,8 cm
nr inw. E297/1

Mieczysław Kotarbiński (1890-1943),
pracownia Wiktora Gontarczyka
Krzyż Niepodległości, 1930
metal emaliowany, złocenie, 3,8 x 3,8 cm
nr inw. E14658

Biuro Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości
 Legitymacja Krzyża Niepodległości nr 257-3/584,
 którym został odznaczony Michał Ostrowski, 1930
 rękopis, druk, karton, 10 x 7 cm
 nr inw. E297/2

Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości
 Dyplom Medalu Niepodległości
 Kazimierza Skarbka, 1932
 rękopis, druk, papier czerpany, 44,2 x 36,5 cm
 nr inw. E14090

**Medal Dziesięciolecia
Odzyskania Niepodległości należący
do płk. Tadeusza Andersa, 1928**

brąz, śr. 3,5 cm
nr inw. E14299

**Józef Ryszkiewicz-Świrysz (1888-1942)
Komitet Obywatelski Obchodu 70-lecia
Powstania Styczniowego w Warszawie
Krzyż pamiątkowy**

70. Powstania Styczniowego, 1933
srebro, emalia, metal, 4,7 x 4,2 cm
nr inw. E4787

**Czapka weterana
powstania styczniowego, 1922-1939**
sukno, metal, śr. 20 cm
nr inw. Dep.590

Roman Rogoziński
 Odznaka pamiątkowa 3-go Odcinka
 Obrony Lwowa, 1918
 mosiądz, 4,4 x 4,4, cm
 nr inv. E15991

Odznaka Dywizji
 Litewsko-Białoruskiej, 1920
 metal, 4,7 x 4,7 cm
 nr inv. E16117

Patent Odznaki Pamiątkowej
 Wojsk Wielkopolskich
 przyznany Ludwikowi Hałasowi, 1938
 rękopis, druk, papier, 30 x 40,5 cm
 nr inv. E14531

**Odznaka pamiątkowa zjazdu byłych
żołnierzy Armii Polskiej we Francji, 1936**
mosiądz srebrzony, 3,1 x 2,2, cm
nr inw. E12318

Mennica Warszawska
**Medal pamiątkowy za wojnę 1918-1921
dla wojskowych i cywilnych, 1928**
brąz, śr. 3,5 cm
nr inw. E9931

Wojciech Jastrzębowski (1884-1963)
**Miniatura odznaki
Polskiej Organizacji Wojskowej, 1918**
brąz, 1,5 x 1,5 cm
nr inw. E10469

**Odznaka pamiątkowa Armii
Ochotniczej Józefa Hallera, 1920**
metal, 3,6 x 3 cm
nr inw. E13669

Wanda Kolinek
z domu Benedyktowicz
**Portret Ludwika
Benedyktowicza**, ok. 1920
akwarela, karton, 60, 43,5 cm
nr inv. M.509

Autor nieznany
Stuletni Weteran przemawia
na szczycie Kopca Piłsudskiego, 1938
druk, papier, 9,4 x 14,2 cm
nr inw. P-2560

Autor nieznany
Marszałek Edward Rydz-Śmigły
dekoruje weteranów, 1930
druk, papier, 9,4 x 14cm
nr inw. P-4303

Autor nieznany
**Grupa weteranów Powstania
Styczniowego w Warszawie, 1938**
fotografia, papier, 11,3 x 16,6 cm
nr inw. F-13160

Autor nieznany
**Delegacja na IV Walnym Zjeździe
Delegatów Związku Peowików
na wycieczce w Żułowie, 1938**
fotografia, papier, 9 x 13,8 cm
nr inw. F-13540

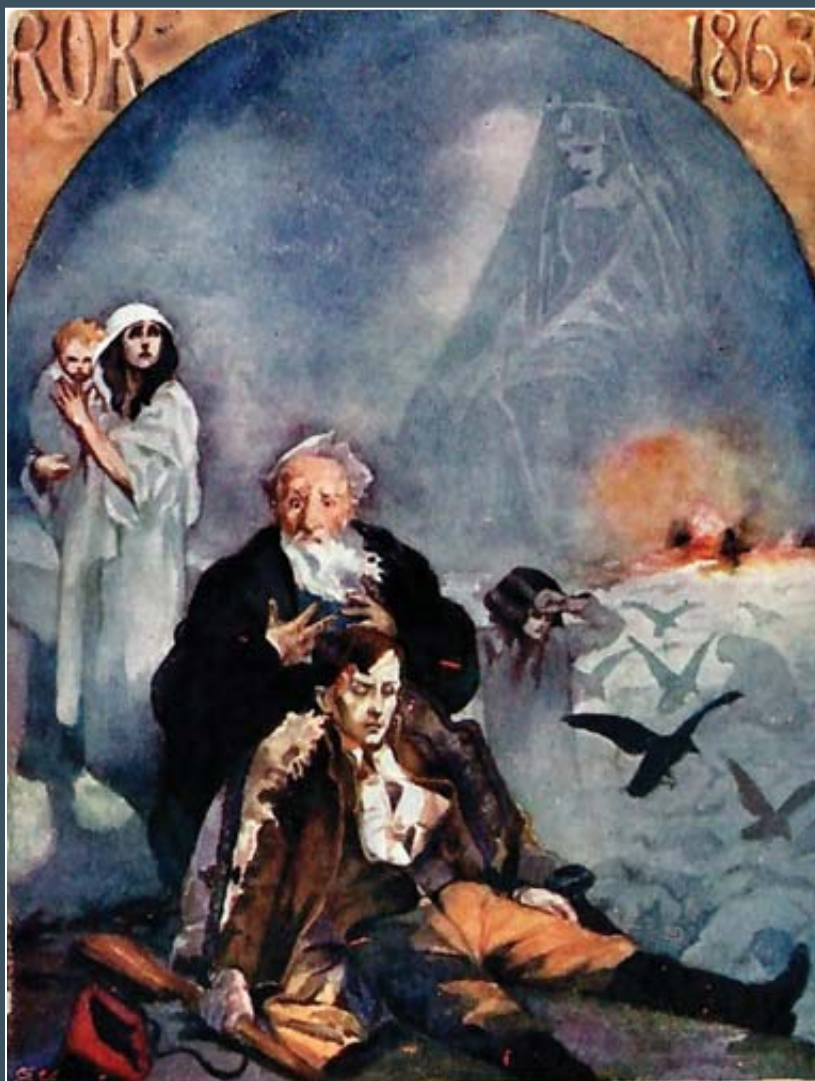
Autor nieznany
**I Ogólnopolski Zjazd
Peowiaków w Wilnie, 1937**
fotografia, papier, 8,8 x 13,3 cm
nr inw. F-13492

Autor nieznany
**Obchody Święta Niepodległości.
Złożenie wieńców pod pomnikiem
Poległych Peowiaków, 1938**
fotografia, papier, 8,5 x 13,3 cm
nr inw. F-13561

Jan Syrwid
Grupa weteranów Powstania
Styczniowego podczas uroczystości
składania urny z sercem Marszałka
Józefa Piłsudskiego i szczątków
jego matki Marii z Billewiczów
Piłsudskiej na cmentarzu wileńskim
na Rossie, 1936
fotografia, papier, 18,2 x 13 cm
nr inw. F-8443

Mokva

Rok 1863

W powstaniu roku 1863 ziemie polskie pokryły się trupami najlepszych synów ojczyzny, którzy życie swoje oddali za wolność.

Autor nieznany

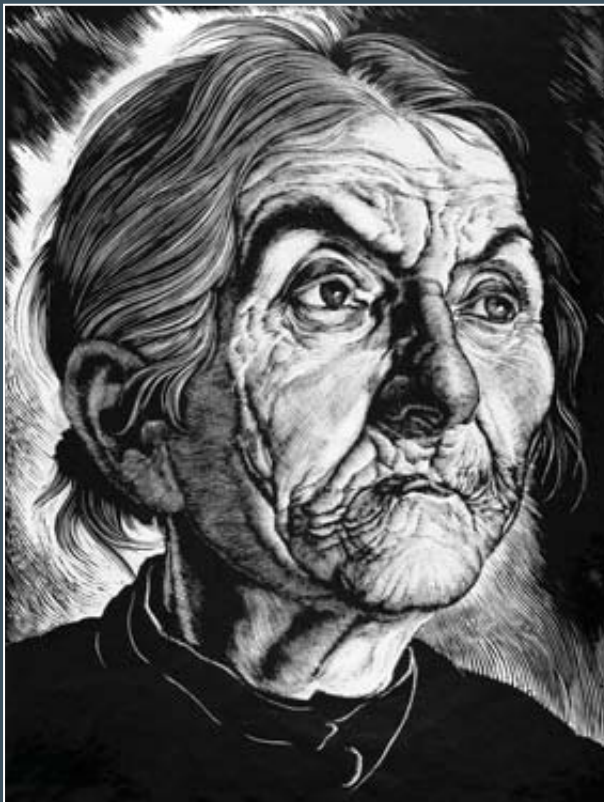
Rok 1863 /Mokva rok 1863/, 1930-1939

druk, papier, 13,9 x 8,9 cm

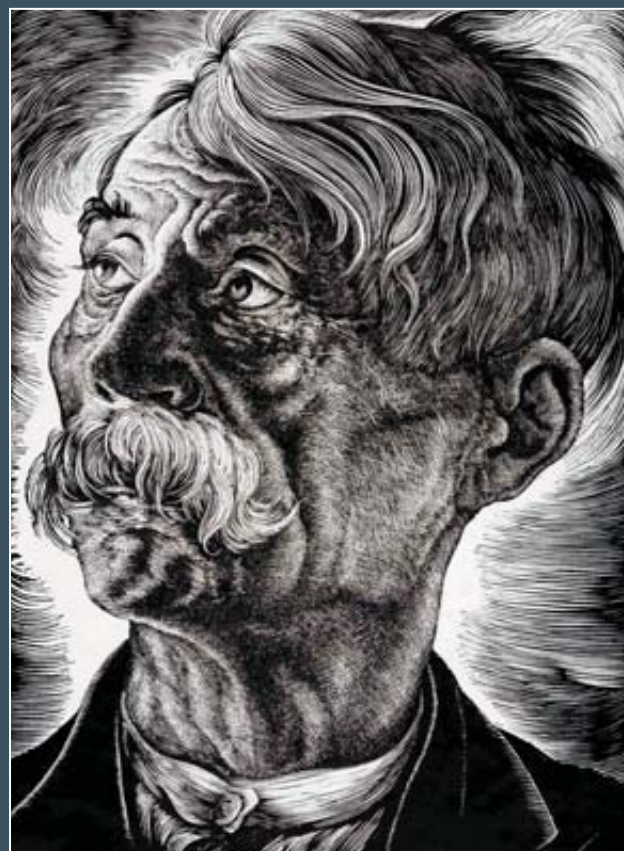
nr inw. P-4306

Polska w dwudziestoleciu międzywojennym stanowiła barwną, etniczną i kulturową mozaikę. Statystyki podają następujące dane dotyczące składu narodowościowego: Polacy - 68 %, Ukraińcy – ok. 15 %, Żydzi – 8,5 %. Do tych danych trzeba dodać mniejszości ludności Białoruskiej, Rosyjskiej, Litewskiej, Karaimskiej, Huculskiej, Łemkowskiej a także Bojkowskiej, Ormiańskiej i Tatarskiej. Artyści chętnie odnosili się w swoich pracach do przedstawienia tych zróżnicowanych typów etnicznych. W latach 20. i 30. XX wieku chętnie ukazywano Huculów oraz Poleszuców, którzy zachowali swoją tradycję i kulturę. Na uwagę zasługuje tu wydana w 1939 roku teka autorstwa Pawła Stelleria „Typy polskie”. Dotyczyło to także Górali i mitu Podhala, który był bardzo popularyzowany. W dużej mierze przyczyniły się do tego drzeworyty Władysława Skoczylasa „Teki Zbójnicka” oraz „Teki Podhalańska”. Tematykę sylwetek ludności etnicznej poruszał także Tadeusz Kulisiewicz w cyklu drzeworytów poświęconych Szlembarkowi – wsi położonej w Gorcach. Często też przedstawiano na fotografiach i w sztukach plastycznych społeczność żydowską w wielu wypadkach będącą naturalnym tłem ilustrującym życie codzienne miast i wsi. Przykładem tego może być twórczość Leopolda Lewickiego. Etnografowie interesowali się także ludnością zamieszkującą wschodnie obszary Rzeczypospolitej. Jednakowoż wizerunek portretów społeczeństwa polskiego żyjącego w dwudziestoleciu międzywojennym byłby niepełny bez portretów inteligencji oraz arystokracji. Ta grupa była przeważnie uwieczniana przez znanych i uznanych malarzy i rzeźbiarzy. Szczególnym elitarną ich formą były portrety rysowane przez Stanisława Ignacego Witkiewicza, który założył w 1925 roku „Firmę portretową”. Proponowała ona produkcję – „wytwarzanie” – ujętych w pięć podstawowych typów - od A do E - portretów odpowiadających zróżnicowanym konwencjom obrazowania. Jednoosobowa Firma Portretowa „S.I. Witkiewicz” była oryginalnym przedsięwzięciem społeczno-artystycznym, działała do 1939 roku.

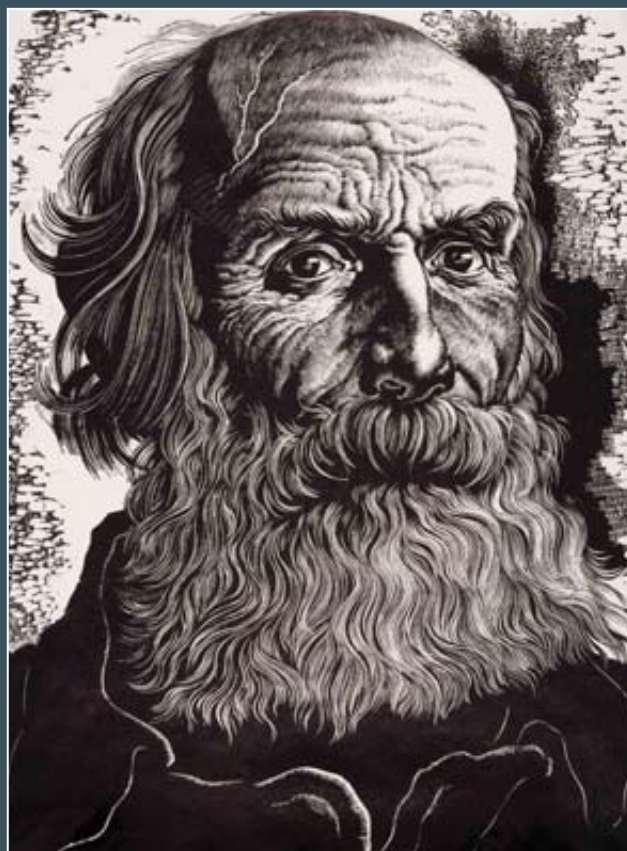

Paweł Steller (1895-1974)
Ślązaczka z teki „Typy Polskie”, 1935
drzeworyt, papier, 29 x 31 cm
nr inw. Gr.1795

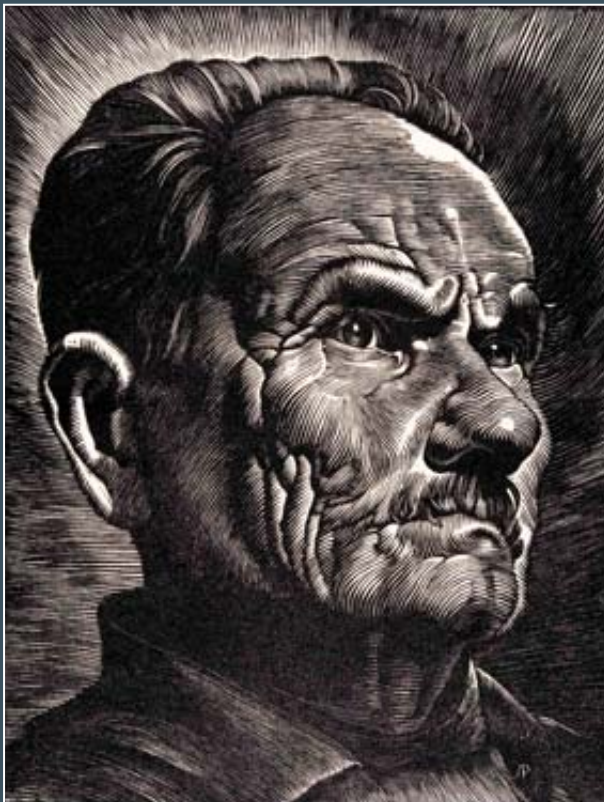

Paweł Steller (1895-1974)
Hutnik śląski z teki „Typy Polskie”, 1935
drzeworyt, papier, 29 x 31 cm
nr inw. Gr.1796

Paweł Steller (1895-1974)
Wiejski filozof z teki „**Typy Polskie**”, 1936
drzeworyt, papier, 29 x 31 cm
nr inw. Gr.1798

Paweł Steller (1895-1974)
Poleszuk z teki „**Typy Polskie**”, 1937
drzeworyt, papier, 29 x 31 cm
nr inw. Gr.1801

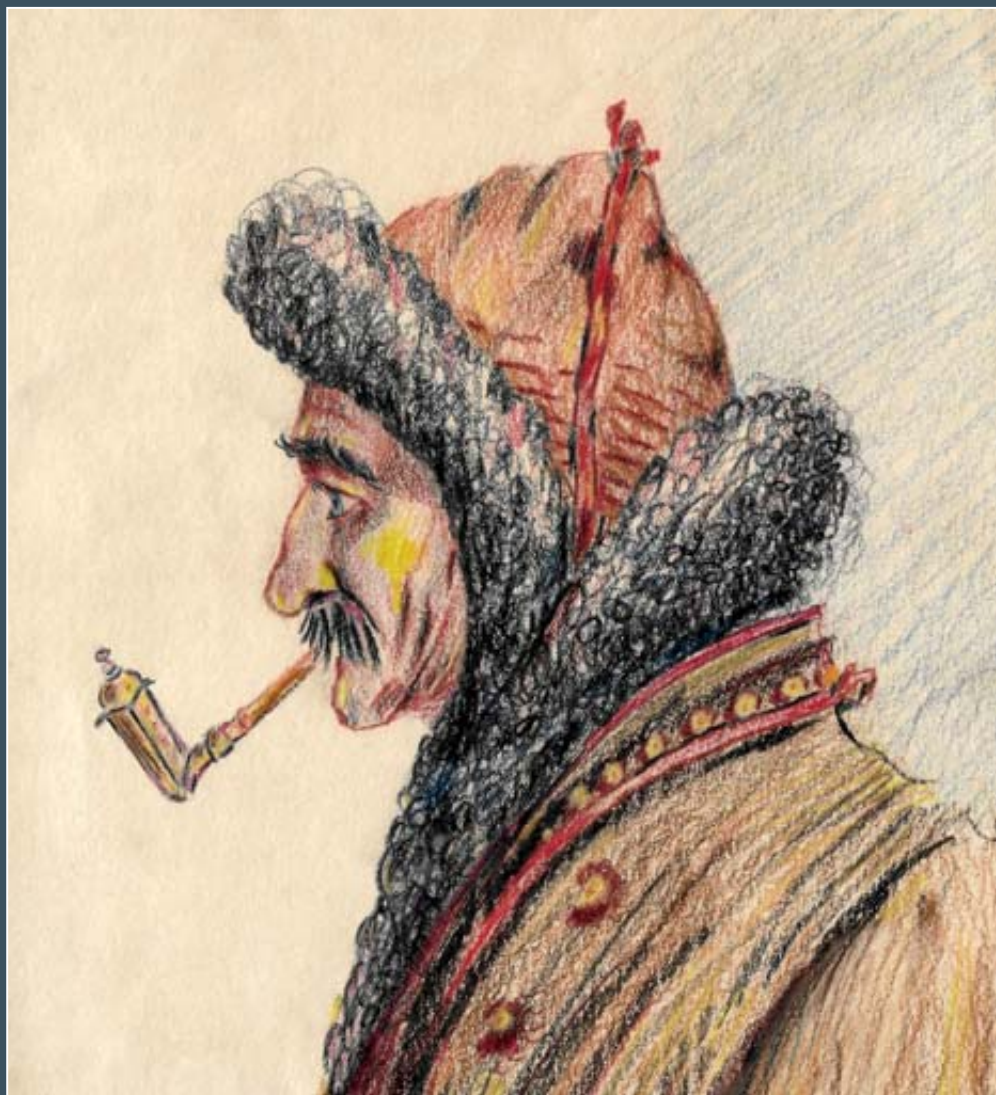
Paweł Steller (1895-1974)
Rybak z teki „Typy Polskie”, 1926
drzeworyt, papier, 29 x 31 cm
nr inw. Gr.1802

Leon Wyczółkowski (1852-1936)
Głowa wieśniaczki, ok. 1920
litografia, papier, 53 x 36 cm
nr inw. 1490

Stanisław Ignacy Witkiewicz (1885-1939)
Portret Brunona Jasieńskiego, ok. 1921
pastel, papier, 64,5 x 48,8 cm
nr inw. 2048

Wincenty Cybulski
Hucuł, 1936
pastel, papier, 19,3 x 17 cm
nr inw. Gr.992

Polska Agencja Telegraficzna „PAT”
Kobieta wiejska przy gręplowaniu, Wołyń, 1935
fotografia, papier, 17 x 12,5 cm
nr inw. F-9162

Polska Agencja Telegraficzna „PAT”
Chłopska para z Wołynia, 1935
fotografia, papier, 17,8 x 11 cm
nr inw. F-9140

Wydawnictwo „Polonia”
Polesie – koszenie trawy
pod wodą, 1920-1930
druk, papier, 8,5 x 13,6 cm
nr inw. P-2813

Autor nieznaný
Członkowie Związków
Zawodowych Włóknarzy
Żydowskich na wycieczce, 1931
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-222

Aleksander Minorski (1906-1982)
Żydowski handlarz podwórkowy
na warszawskiej Woli, 1936
fotografia, papier, 9 x 6 cm
nr inw. F-2268

Autor nieznany
Członkowie Sądu Najwyższego w Warszawie
na Sali Rozpraw, 1937-1939
fotografia, papier, 11,2 x 8,4 cm
nr inw. F-11113

Autor nieznany
Baca na hali z owcami, 1930-1939
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-8136

Autor nieznany
Młody góral na hali, 1930-1939
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-8137

Polska Agencja Telegraficzna „PAT”
Miniszka z Ławry Poczajowskiej, 1935
fotografia, papier, 17 x 12,5 cm
nr inw. F-9102

Polska Agencja Telegraficzna „PAT”
Mnich prawosławny z Ławry Poczajowskiej, 1935
fotografia, papier, 17 x 12,5 cm
nr inw. F-9103

Polska Agencja Telegraficzna „PAT”
Dzieci wiejskie z dziennikarzami
„PAT” na Wołyniu, 1935
fotografia, papier, 12,5 x 17 cm
nr inw. F-9166

Autor nieznanym
Trzy kobiety czytające
modlitewnik, 1918-1939
fotografia, papier, 9 x 13,2 cm
nr inw. F-10188

Autor nieznaný
Żołnierze 38 pułku piechoty Strzelców
Lwowskich z psem na Ukrainie, 1919
fotografia, papier, 9 x 12 cm
nr inw. F-10061

Autor nieznaný
Dwie kobiety przed pałacem
w Wiśniowcu, 1935-1939
fotografia, papier, 12 x 12 cm
nr inw. F-13221

Autor nieznaný
Dwie dziewczyny w kostiumach kąpielowych w Kajzerwaldzie
Zofia z Gruszeckich – Jaremowa
i Anna Fiałkiewicz-Jaworkowa, 1939
fotografia, papier, 12 x 17,5cm
nr inw. F-9322

Autor nieznaný
Organizacja Strzelecka w Szumsku, 1937
fotografia, papier, 6,4 x 8,5 cm
nr inw. F-12931

Polska Agencja Telegraficzna „PAT”
Grupa Cyganów na Wołyniu, 1935
fotografia, papier, 12,5 x 17 cm
nr inw. F-9138

Autor nieznany
Składanie życzeń noworocznych
prezydentowi Ignacemu Mościckiemu
na Zamku Królewskim w Warszawie
przez korpus dyplomatyczny, 1927-1935
fotografia, papier, 12,5 x 17,5 cm
nr inw. F-8306

Autor nieznany
Bierzmowanie w Poczajowie, 1939
fotografia, papier, 8,7 x 14 cm
nr inw. F-13284

Autor nieznany
**Pracownicy Związku Ubezpieczeń
Społecznych w Krakowie, 1926-1928**
fotografia, papier, 14 x 16 cm
nr inw. F-5033

Autor nieznany
**Słuchacze Państwowego Kursu
Nauczycielskiego, 1923-1924**
fotografia, papier, 8 x 13 cm
nr inw. F-6745

Autor nieznany
Dziewczęta z koła PSL „Wici”, 1928
fotografia, papier, 9 x 12 cm
nr inw. F-7070

Autor nieznany
**Grupa uczestników Zjazdu Robotników
Rolnych we Wrześni, 1930-1931**
fotografia, papier, 16 x 22 cm
nr inw. F-474

Autor nieznany
**XVIII Zjazd Delegatów Zrzeszenia
Związków Zawodowych
Pracowników Miejskich, 1938**
fotografia, papier, 11,9 x 17,3 cm
nr inw. F-14833

Charakterystyczną cechą polskiej sceny politycznej okresu międzywojennego, była wielobarwna mozaika partii i stronnictw. Z jednej strony swoje nurty ideowe próbowała przeforsować narodowa demokracja, mająca swych zwolenników głównie wśród inteligencji, drobnomieszczaństwa i kupców. Po drugiej stronie sceny politycznej umacniali się Piłsudczycy, szukający możliwości łączenia się z różnymi nurtami ideowymi. Aktywny udział w polityce miały partie ludowe oraz socjaliści, a także ciesząca się większym poparciem na zachodzie kraju chadecja. Pomimo różnic wszystkie te ugrupowania skłaniały się ku ustrojowi demokracji parlamentarnej. Pewną rolę odgrywali też konserwatyści, choć pomimo silnego zaplecza intelektualno – finansowego nie posiadali mocnego poparcia. Najbardziej radykalny kierunek prezentowali komuniści oraz ukraińscy nacjonałiści. Ci pierwsi dążyli do utworzenia w Polsce republiki rad, mającej wejść w skład Związku Sowieckiego. Z kolei nacjonałiści ukraińscy dążyli, za pomocą akcji sabotażowych oraz zamachów, do destabilizacji Państwa Polskiego. Miało to ich zdaniem przyspieszyć powstanie niepodległego państwa ukraińskiego. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż Rzeczpospolita umożliwiała rozwój społeczności ukraińskiej czego przykładem może być rozwijająca się spółdzielczość. Swoją działalność prowadziło wiele innych ugrupowań ukraińskich, a ich przedstawiciele zasiadali w Sejmie i Senacie RP.

Przez kraj raz po raz przechodziły fale strajków robotniczych i wystąpień chłopskich, żądających poprawy warunków bytowych. Dochodziło do zamieszek, w trakcie których padały ofiary.

Fatalnie zapisały się na kartach polskiej historii policyjne akcje pacyfikacji, Twierdza Brzeska, Bereza Kartuska, a także zamach na prezydenta Gabriela Narutowicza i przewrót majowy. Trzydziestokrotnie formowano nowe rządy.

Obok tego uroczystości organizowane były manifestacje i pochody odbywające się z okazji ważnych świąt i rocznic.

Michał Feliks Wyrzywalski (1875-1944)

Strajk, 1928

olej, płótno, 89 x 109 cm

nr inw. M.57

Autor nieznany
Demonstracja bezrobotnych,
w której zginął Władysław Kozak, 1936
fotografia, papier, 11,8 x 18 cm
nr inw. F-2380

Autor nieznany
Strajk okupacyjny szmuklerzy
w fabryce Radziejowskiego, 1934
fotografia, papier, 8 x 12 cm
nr inw. F-190

Autor nieznany
Wacław Krzeptowski i prof. Stanisław Kot
na czele delegacji Górali w Nowosielcach, 1936
fotografia, papier, 14 x 9 cm
nr inw. F-3167

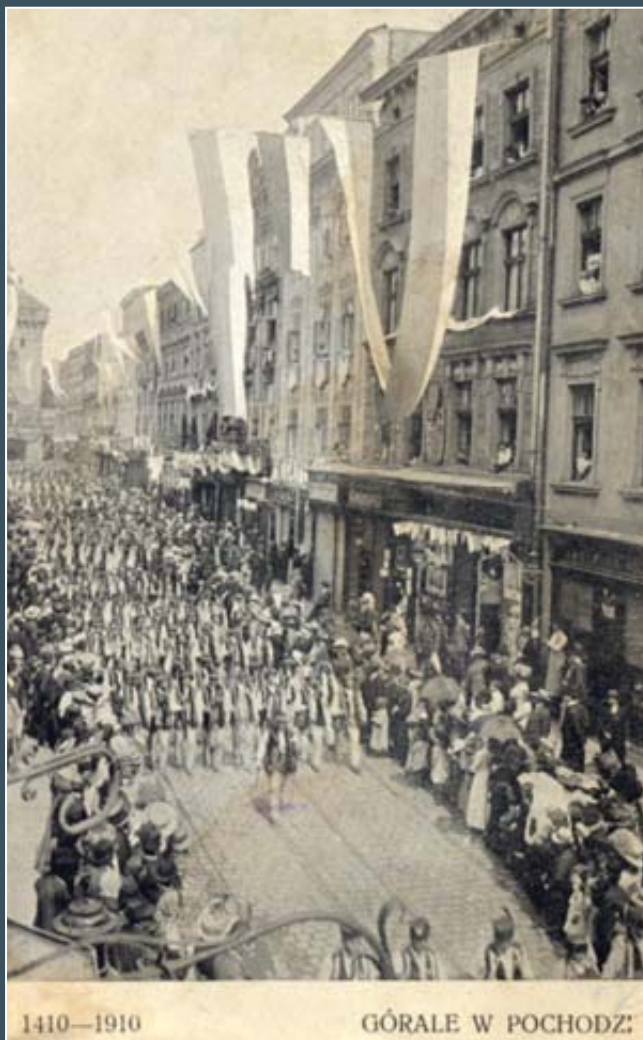

Aleksander Minorski (1906-1982)
Manifestacja 1 Maja, 1935
fotografia, papier, 14 x 9 cm
nr inw. F-312

Jan Kazimierz Kosiński (1916-1974)
**Demonstracja 1 Maja lewicowych
literatów i artystów plastyków
w Warszawie, 1936**
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-3034

M. Bąkiewicz
**Pochód w Uniejowie z okazji
Tygodnia Kupca i Rzemiosła Polskiego, 1937**
fotografia, papier, 6,7 x 8,6 cm
nr inw. F-10761

1410—1910

GÓRALE W POCHODZ:

Zakład Kamera

1410-1910 Górale w pochodzie, 1910

fotografia, papier, 13,7 x 8,5 cm

nr inw. F-4321

Autor nieznany
Pochód Ludowy w Jordanowie, 1935
fotografia, papier, 4,8 x 5,7 cm
nr inw. F-97

Bronisław Mieszkowski (1873-1967)
**Pochód narodowy
w Warszawie 17 XI 1918 roku
na Nowym Świecie, 1918**
druk, papier, 9 x 14 cm
nr inw. P-1223

Autor nieznaný
**Uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej
w 100 rocznicę śmierci Tadeusza Kościuszki
na gmachu Ratusza w Warszawie, 1917**
druk, papier, 8, 9 x 13,7 cm
nr inw. P-1170

Autor nieznany
Ludowcy – więźniowie Berezki Kartuskiej
Władysław Karcz, Władysław Ryncarz,
Stanisław Bułeczki, 1936
fotografia, papier, 14,8 x 10,5 cm
nr inw. F-3834

Autor nieznany
Chorąży Szymon Dąbek trzyma sztandar
połamany w czasie pacyfikacji we wsi
Stale przeprowadzonej po strajkach, 1937
fotografia, papier, 14 x 9 cm
nr inw. F-3161

Autor nieznany
**Uroczystości pogrzebowe
Gabriela Narutowicza, 1922**
fotografia, papier, 8,5 x 13,3 cm
nr inw. F-13351

Bronisław Mieszkowski (1873-1967)
**Pochód narodowy w Warszawie
17 XI 1918 roku na Nowym Świecie, 1918**
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-1224

Autor nieznaný
Karykatura członków
Komitetu Strajkowego PZN, 1937
fotografia, papier, 11,5 x 17,5 cm
nr inw. F-5111

Zygmunt Kowalski
1 maja zorganizowana przez
Polską Partię Socjalistyczną (PPS)
i Zawodowy Związek Robotników
Rolnych (Manifestacja ZZRR), 1919
fotografia, papier, 8,7 x 13,6 cm
nr inw. F-6900

Autor nieznany
Święto Odrodzenia Polski, 1921
fotografia, papier, 9 x 13,5 cm
nr inw. F-784

Autor nieznany
Święto 3 Maja w Warszawie, 1919
fotografia, papier, 9 x 13,5 cm
nr inw. F-786

Autor nieznaný
Wiec w Częstochowie
zorganizowany dla uczczenia
30-tej rocznicy „Krwawej środy”, 1936
fotografia, papier, 9 x 14,2 cm
nr inw. F-2020

Autor nieznaný
Grupa robotników fabryki cementu
„Szczakowa” po zwycięskim strajku, 1935
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-2091

POŻEGNANIE SEKRETARZY PRZEZ ROBOTNIKÓW
FABRYKI CEMENTU „SZCZAKOWA”
PO ZWYCIĘSKIM STRAJKU W DNIU 7. IV. 1935 r.

Autor nieznaný
Kordon policji na Nowym Świecie
w dniu Święta 1 Maja, 1938
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-3036

Autor nieznaný
Strajk okupacyjny w kopalni „Pokój”, 1933
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-3044

Autor nieznaný
1 Zjazd Ligi Kobiet
na polach Racławickich, 1920
fotografia, papier, 8,6 x 13,9 cm
nr inw. F-10513

Autor nieznaný
Procesja w Boże Ciało w Warszawie
przed Zamkiem Królewskim, po 1918
druk, papier, 9 x 14 cm
nr inw. P-1168

Stanisław Malawski
**Wielkie antysanacyjne zgromadzenie
chłopów w Nowosielcach, 1936**
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-3808

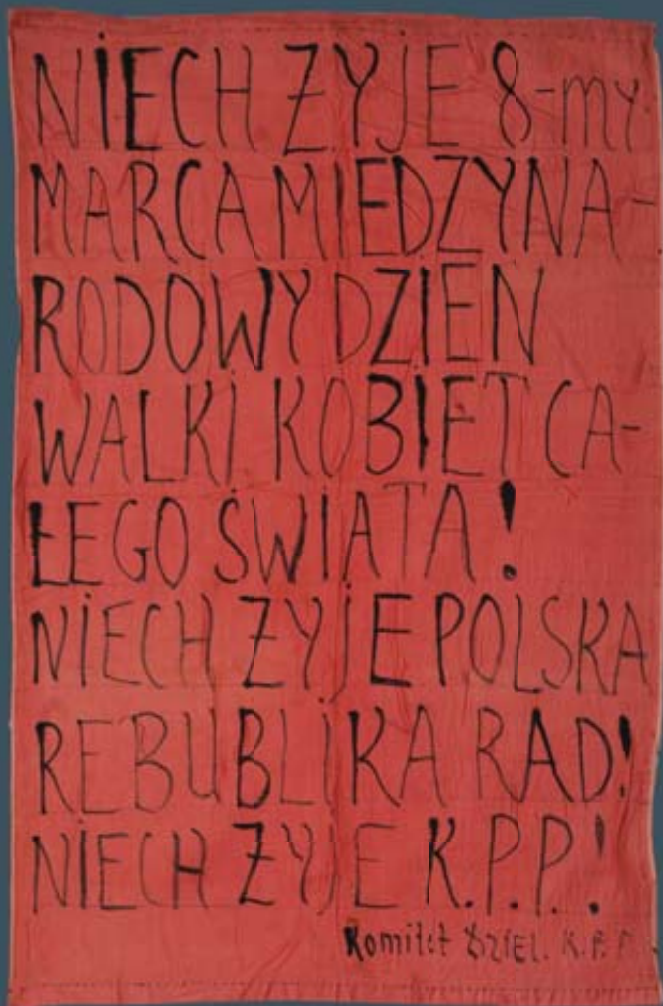
Autor nieznany
**Defilada z okazji obchodów rocznicy
odzyskania Niepodległości
w Ostrogu nad Horyniem, 1919-1921**
fotografia, papier, 8,8 x 13,9 cm
nr inw. F-13911

PRECZ z RELIGIĄ
i SZOWINIZMEM!
NIECH ŻYJE ZWIĄZEK
MŁODZIEŻY KOMUNIS-
TYCZNEJ !!!
K.D. - K.Z.M.P.

Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej
Transparent „Precz z religią i szowinizmem!
Niech żyje Związek Młodzieży Komunistycznej”, 1934
płótno, farba, 70 x 70 cm
nr inw. E211

Komunistyczna Partia Polski
Transparent „Precz z syjonizmem i jego
służalcami socjalfaszystowskimi.
Niech żyje Polska Partia Komunistyczna”, 1933
płótno, farba, 50 x 35 cm
nr inw. E51

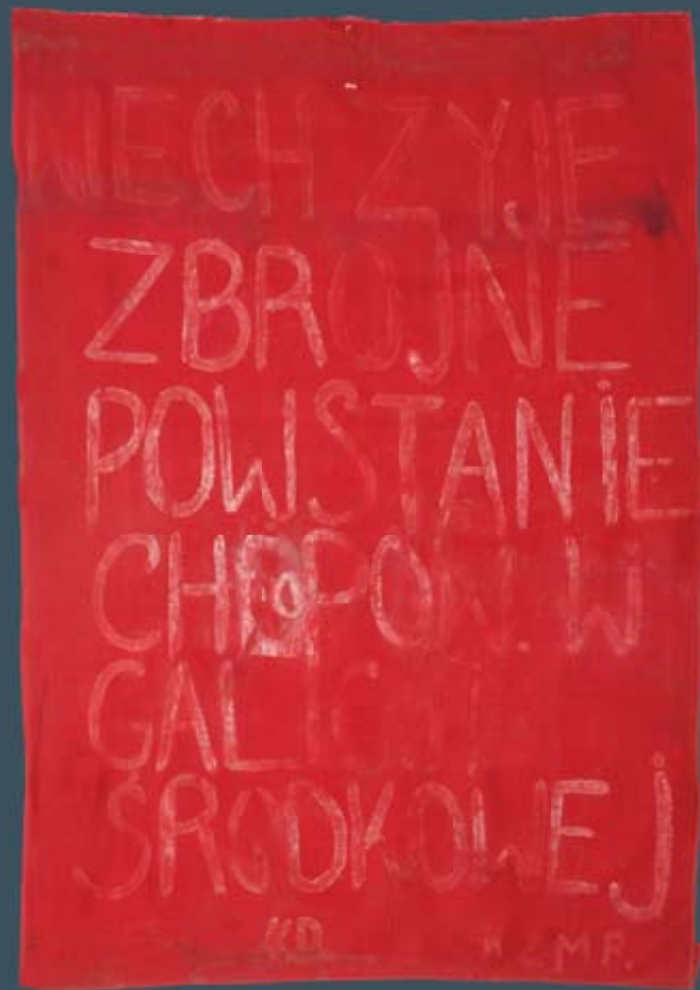
Komunistyczna Partia Polski

Transparent „Niech żyje 8-my Marca Międzynarodowy dzień walki kobiet całego świata!

Niech żyje Polska Republika Rad! Niech żyje K.P.P.!\", 1934

plótno, farba, 92 x 60 cm

nr inw. E36

Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej
Transparent „Niech żyje zbrojne powstanie
chłopów w Galicji Środkowej”, 1933

satyna, farba, 90 x 60 cm

nr inw. E159

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół – Macierz”
Sztandar Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, 1924
jedwab, haft, 110 x 110 cm
nr inw. E2957

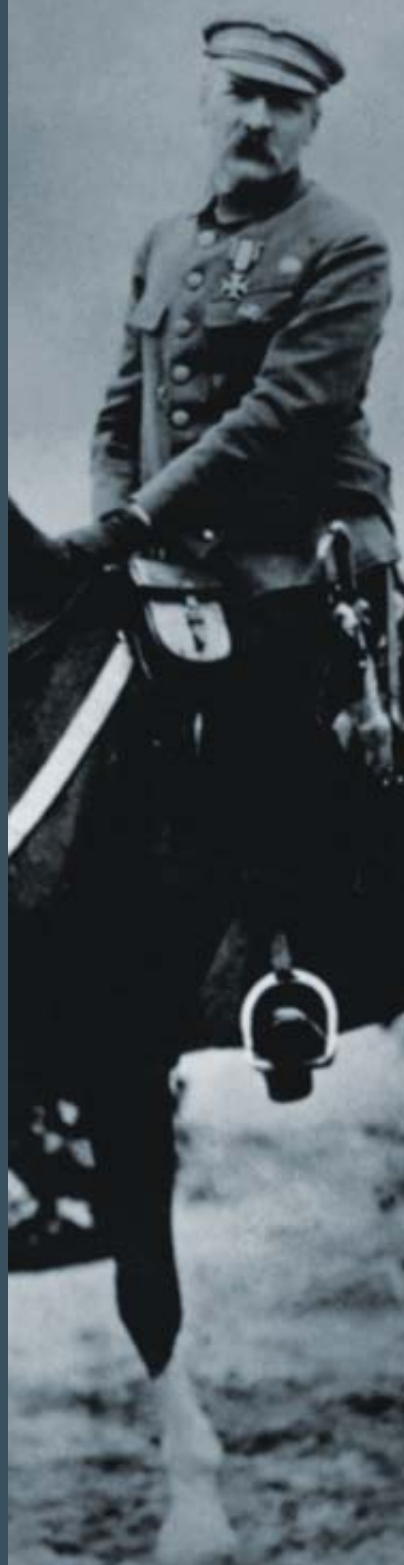

Bronisław Wojciech Linke (1906-1962)
Dwa obozy (Dzisiaj), 1932
tempera, gwarz, ołówek, 47,4 x 62,8 cm
nr inw. Gr.2049

Józef Klemens Piłsudski jest jednym z ojców Niepodległej. Jest też jedną z najważniejszych postaci w historii Polski. Związany z nurtami socjalistycznymi, jak sam stwierdził – wysiadł z czerwonego pociągu na stacji Niepodległość. Nie bał się podejmować walki. Nie zaszywał się w głębi gabinetów. Był postacią charyzmatyczną, nie bojącą się odpowiedzialności za niekiedy trudne i dramatyczne decyzje. Truizmem jest przypominać sentencję, iż o wielkości osoby świadczy siła jego przeciwników. Piłsudski miał ich wielu zarówno za życia jak i po śmierci. Co więcej, negatywne o nim opinie i próby zdeprecjonowania go mają miejsce i współcześnie.

Wierni podkomendni Marszałka ze swych zbiorów ufundowali mu w Sulejówku dworek „Milusin” jako „Dar Komitetu Żołnierza Polskiego”. Po śmierci spoczął na Wawelu pośród królów, zaś jego serce w uroczystym kondukcie przeniesione zostało do grobu matki na wileńskiej Rossie. Wśród wielu upamiętnień trzeba wymienić usypywany w Krakowie jeszcze za życia Komendanta kopiec – pomnik walki narodu, który w 1937 roku postanowiono nazwać jego imieniem. Wreszcie w tym samym roku ustanowiono dzień 11 listopada jako Święto Niepodległości. Zbiegły się na to dwa wydarzenia: zawarcie rozejmu w Compiègne oraz objęcie naczelnego dowództwa Armii Polskiej przez Józefa Piłsudskiego. Warto też przypomnieć, iż począwszy od 1935 roku, pod polską banderą pływał transatlantyk MS „Piłsudski”, zatopiony w 1939 r.

Józef Klemens Piłsudski...

Jerzy Bandura (1915-1987)
**Medal „Budowa Kopca
Józefa Piłsudskiego
w Krakowie”, 1936**
tombak patynowany, śr. 5 cm
nr inw. E9643

Stanisław Ostoja-Chrostowski (1897-1947)
**Dyplom upamiętniający budowę
Kopca Józefa Piłsudskiego
na Sowińcu w Krakowie, 1935**
druk, papier, 25 x 20 cm
nr inw. E12856

Komitet Budowy Kopca
Józefa Piłsudskiego w Krakowie
Łopatką pamiątkową, 1936
drewno, metal, 32 x 3,5 cm
nr inw. E14798

Autor nieznany
**Budowa kopca
Marszałka Józefa Piłsudskiego
w Krakowie na Sowińcu, 1935**
fotografia, papier, 13,5 x 8,5 cm
nr inw. F-9389

Autor nieznany
Józef Piłsudski
w towarzystwie adiutanta
karmi Kasztanę, 1920
fotografia, papier, 11 x 8,1 cm
nr inw. F-13603

Autor nieznany
Marszałek Józef Piłsudski na koniu, 1924
fotografia, papier, 9 x 6,5 cm
nr inw. F-6048

Narczyz Pełczyński
Józef Piłsudski i Ignacy Mościcki
na trybunie, 1930
fotografia, papier, 17 x 23 cm
nr inw. F-8211

Narczyz Pełczyński
Święto Niepodległości.
Powitanie Marszałka
Józefa Piłsudskiego
przez duchowieństwo, 1928
fotografia, papier, 9 x 14 cm
nr inw. F-8210

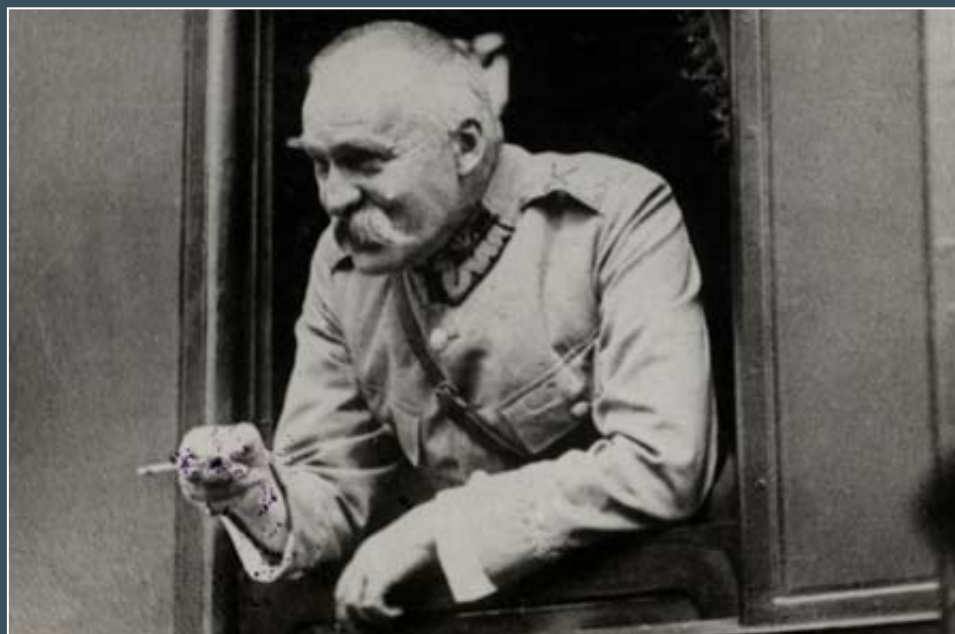
Autor nieznaný
Sypanie kopca Marszałka Józefa
Piłsudskiego na Sowińcu k. Krakowa.
Sypanie ziemi przez Helenę Przeździecką
i jej synów Leszka i Krystyna, 1935
fotografia, papier, 8 x 14 cm
nr inw. F-8226

Autor nieznaný
Budowa kopca Marszałka
Józefa Piłsudskiego w Krakowie
na Sowińcu, 1935
fotografia, papier, 8,8 x 14 cm
nr inw. F-8612

Autor nieznany
Przed otwarciem Sejmu, 1919
druk, papier, 8,8 x 14 cm
nr inw. P-2141

Autor nieznany
Józef Piłsudski w podróży, 1934
fotografia, papier, 6,5 x 9 cm
nr inw. F-6045

Wojciech Jastrzębowski (1884-1963)
Józef Piłsudski Wódz Polski, 1914
litografia, papier, 34,5 x 29,5 cm
nr inw. Gr.1970

Zdzisław Czermański (1900-1970)
Piłsudski – Girls z teki „Marszałek Piłsudski w 13 karykaturach”, 1931
druk barwny, papier, 39 x 30 cm
nr inw. Rp.147/6

Stanisław Ostoja-Chrostowski (1884-1947)

Ex Libris Józefa Piłsudskiego, 1934

drzeworyt, papier, 10,2 x 6,8 cm

nr inw. Gr.2187

Autor nieznany

Wazon z popiersiem

Józefa Piłsudskiego, 1935

szkło, 25,5 x 7,5 cm

nr inw. E13248

Józef Aumiller (1892-1963)
Medal „Marszałek Józef Piłsudski”, 1928
brąz, śr. 5,5 cm
nr inw. E9641

Józef Aumiller (1892-1963)
Plakietka poświęcona
Józefowi Piłsudskiemu, 1926
brąz, bicie, 10 x 6 cm
nr inw. E14689

17

Petersburg dnia 21.5.1914.

don. Żelaznowski Andrzej
i Batalion Strzelców

Za co kochamy Marszałka Piłsudskiego?

Marszałka Piłsudskiego kochamy za to, że
początek życia swój poświęcił.

Wychodząc do szkoły, już w młodym wieku
usłyszał w tajnych ubranach torturistyk. To
zanim wstąpił do szkoły w Charkowie, powraca do Włocławy
i tu jest miernym wprawy politycznej, za co jest
skazany na wygnanie na Sybir. Tam przez cały czas
mieszkał w więzieniu. To powrócił, należał do partii PPS i
jest redaktorem pisma wydawanego przez partię.
Pisania była bardzo rzadka. Treść była ciekawa, emi-
nencja miernego wydawanego pisma, gdyż Rozumie widzieli
o istnieniu pisma, ale nie mogli do niego, gdzie
było wydawane. To pierwszym razem jednak Rozumie wy-
kryli w Łodzi miernego redaktora pisma i Piłsudski został
uwięziony, przesłany do wygnania, w następnym wywiezio-
ny do Petersburga. Tam został uwolniony i wyjechał
za granicę. Sprawy Polityki niezamieszkuje również
w sprawie wojny Japonii i Rosji. W 1905 roku jest organi-
zatorem Stowarzyszenia, jednak w czasie Rosji
nie może wydajnie pracować. Najbardziej gwałtowny
do pracy, wstąpił w czasie Austrii. Tam organizuje
Ligię Socjalistyczną, na wieki którego dnia 6 sierpnia
1914 wybuchła wojna z Rosją. To rozpędziło ich
Rosję, odmawiając zbrodni przynajmniej na wojnie Austrii
i Niemiec, za co został uwięziony przez Niemców. 4 lipca

Andrzej Żelaznowski
„Za co kochamy Marszałka Piłsudskiego”
wypracowanie sierżanta
III Batalionu Strzelców, 1934
papier, atrament, rękopis, 35,8 x 22,2 cm
nr inw. E13288

Autor nieznany
Józef Piłsudski z rodziną i adiutantami
przed dworkiem w Sulejówku, 1926
fotografia, papier, 13,5 x 8,7 cm
nr inw. F-12314

Autor nieznaný
**Sypanie kopca Marszałka
Józefa Piłsudskiego w Krakowie, 1935**
fotografia, papier, 8,2 x 6,4 cm
nr inw. F-12446

Autor nieznaný
**Budowa kopca Marszałka
Józefa Piłsudskiego w Krakowie
na Sowińcu, 1935**
fotografia, papier, 13,8 x 8,7 cm
nr inw. F-10079

Jan Syrwid
Uroczystości złożenia urny z sercem
Marszałka Józefa Piłsudskiego
oraz szczątków jego matki
na cmentarzu na Rossie w Wilnie, 1935
fotografia, papier, 12,9 x 18,1 cm
nr inw. F-8438

Jerzy Wolski
Uroczystości pogrzebowe
Matki i serca Marszałka
Józefa Piłsudskiego, 1935
fotografia, papier, 9 x 13,8 cm
nr inw. F-10329

Jan Szczepkowski (1878-1964)
Maska pośmiertna
Józefa Piłsudskiego, 1935
gips, 31 x 23,5 x 20 cm
nr inw. E14484

Okres dwudziestolecia międzywojennego to dla polskiej sztuki czas wyjątkowego ożywienia, nagłych zmian postaw artystycznych, ale także tworzenie się nowych grup i stowarzyszeń. Dwadzieścia lat polskiej niepodległości na płaszczyźnie sztuk pięknych to zmaganie się kilku koncepcji artystycznych – awangardy, nowego klasycyzmu i koloryzmu. Już w latach 1917-1919 powstały trzy ugrupowania o nowoczesnej orientacji ideowej – „Ekspresjoniści Polscy” – „Formiści”, „Bunt” i „Jung Idysz”. Każde z nich dążyło do uproszczenia formy, poddaniu jej geometryzacji i ekspresji poprzez dynamikę wizerunku. Do najbardziej znanych artystów należeli Stanisław Ignacy Witkiewicz, Tytus Czyżewski, Jerzy Hulewicz, Stefan Szmaj oraz Jankiel Adler i Henryk Barciński.

W latach 20. XX wieku na czołową pozycję wybijają się nurty związane z Nowym Klasycyzmem - powrotem do porządku, harmonii i rytmu w sztuce. „Stowarzyszenie Polskich Artystów Plastyków Rytm” oraz „Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków” nawiązywały dialog z dawnymi mistrzami renesansu, klasycyzmu, ale i antyku. „Rytm” nie tworzył jednak jednej formuły stylistycznej wyraźnie to widać patrząc na obrazy Eugeniusza Zaka i Zofii Stryjeńskiej. Natomiast ośrodek wileński pod egidą Ludomira Sleńdzińskiego był ostoją Akademii Petersburskiej i jej tradycji akademickich. Lata 20. XX wieku to również rozkwit ruchu awangard spod znaku konstruktywizmu. Od 1924 roku powstają kolejne grupy artystyczne odwołujące się do geometrii abstrakcyjnej – „Blok”, „Praesens” oraz „ar” (artyści rewolucyjni), którzy to obrali za swój cel stworzenie nowej użytkowej sztuki operującej formami opartymi na prostych figurach geometrycznych. Twórcami tego nurtu byli Władysław Strzemiński, Henryk Stażewski, Katarzyna Kobro oraz Mieczysław Szczuka. W innym kierunku szły poszukiwania „Komitetu Paryskiego”, który za główny cel obrał nurt koloryzmu, do którego zaliczamy między innymi. Jana Cybisa i Józefa Czapskiego. Przedmiotem swych zainteresowań uczynili eksperymenty z kolorem. Wszystkie te poszukiwania, czasem kłótnie i spory wśród środowisk artystycznych przerwała II wojna światowa.

Franciszek Parecki (1913-1941)
Militaryzm, 1935
litografia, papier, 22,7 x 28,3 cm
nr inw. Gr.1335

Marek Włodarski/Henryk Streng (1903-1960)
Strajk, 1936-1937
gwasz, papier, 29, 3 x 40 cm
nr inw. Gr.292

Leopold Lewicki (1906-1973)
Tłum, 1935
gwasz, papier, 29,8 x 28,8 cm
nr inw. Gr.2067

Bolesław Stawiński (1908-1983)
Uczta mieszczańska, 1937
gwasz, tusz, papier, 22,7 x 29,6 cm
nr inw. Gr.813

Władysław Strzemiński (1893-1952)
Pejzaż łódzki, ok. 1932
akwarela, tusz, papier, 28,5 x 35 cm
nr inw. Gr.711

Stanisław Osostowicz (1906-1939)
Domy, 1930-1939
olej, płótno, 95 x 96 cm
nr inw. M.240

Stanisław Osostowicz (1906-1939)
Zakład fryzjerski
w małym miasteczku, 1930-1939
akwarela, gwasz, papier, 20 x 15,2 cm
nr inw. Gr. 2088

Stanisław Osostowicz (1906-1939)
Piwialnia I, 1939
kredka, papier, 41,3 x 50 cm
nr inw. Gr. 653

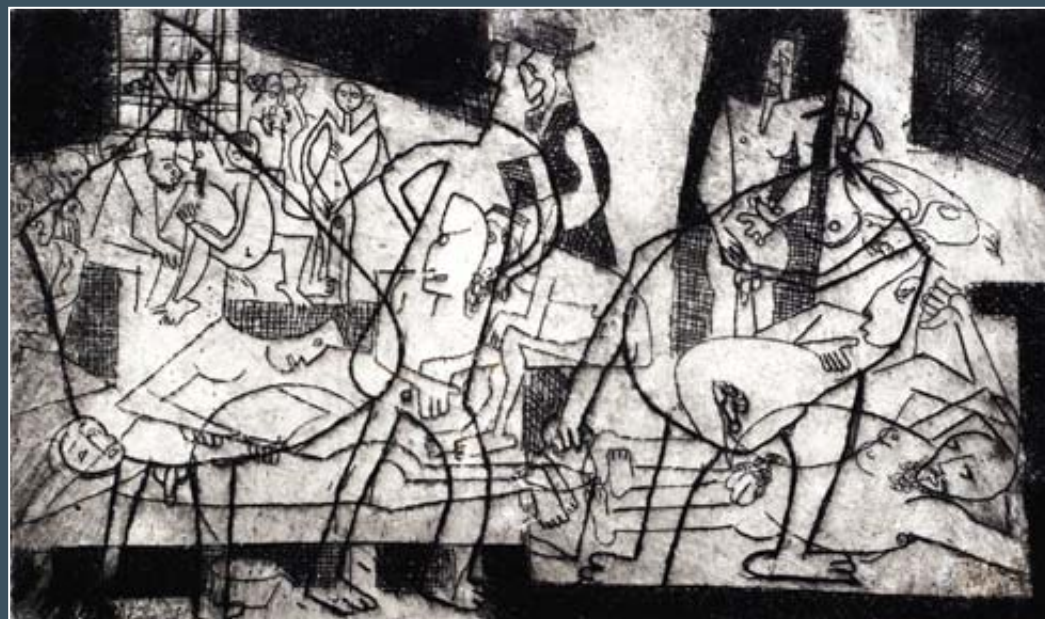

Leopold Lewicki (1906-1973)

Bez przerwy walka, 1932

akwaforta, akwatinta, papier, 10,6 x 12 cm

nr inw. Gr.1193

Leopold Lewicki (1906-1974)

Mykwa/Żydzi w łaźni, ok. 1932

akwaforta, papier, 20,4 x 28,9 cm

nr inw. Gr.1494

Stanisław Bergman (1862-1930)
Piekący kartofle, 1928
olej, płótno, 63 x 68 cm
nr inw. M.350

Michał Feliks Wyrzywański (1875-1944)
Burlacy, 1925
olej, płótno, 93 x 102 cm
nr inw. M.235

DTP
Wojciech Jelonek

Projektując okładkę wykorzystano zdjęcie
Stanisława Michała Progulskiego, nr inw. F - 11368

Wydawnictwo:
Muzeum Niepodległości
[identyfikator 42700]
X Pawilon Cytadeli Warszawskiej
ul. Skazańców 25, 01-532 Warszawa
historia@muzeumniepodleglosci.art.pl

ISBN 978-83-66640-27-6

Nakład 200 egz.

ISBN 978-83-66640-27-6